1997, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ Ա (ԹԻՒ 15)

Քրիստոնեայ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱՅՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՈՆԸ ՄԱՇՏՈՑԻ ԿՏԱԿԻՆ ՀԱՄԱՀՈՒՆՉ էջ 1, 3
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ԼՐԱՏՈՒ էջ 2
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԻՍՏ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ էջ 4
ԿՐՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍ, ՈՐԸ ՎԱՐՈՒՄ Է ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ էջ 5
ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ էջ 6
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒՅԹ էջ 7
ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԽՐԱՏՆԵՐ էջ 8

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՈՆՆ ՕՇԱԿԱՆՈՒՄ

ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՇԵՆՔԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

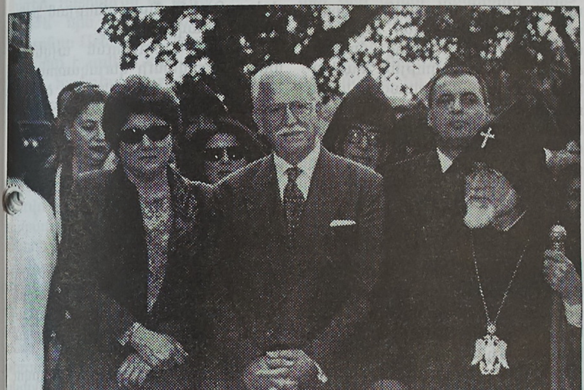

Հոկտեմբերի 11-ին Հայ Առաքելական Եկեղեցին եւ հայ ժողովուրդը տոնեցին Սրբոց թարգմանչաց՝ հայոց գրերի եւ Սուրբ Գրոց թարգմանության հիշատակի օրը։ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսը, ավանդույթի համաձայն, այդ օրն այցելեց Օշական՝ իր հարգանքի տուրքը մատուցելու Օշականում հավերժորեն անմահացած Սբ. Մեսրոպ Մաշտոցին։

Օշականի Սբ. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցում մատուցվեց Սբ. Պատարագ /պատարագիչն էր Հայկազուն ծայրագույն վարդապետ Նաջարյանը/։ Գրեթե 16 դար առաջ ստեղծվեցին հայոց գրերը, իսկ թարգմանիչ վարդապետները՝ Մաշտոց, Եղիշե, Խորենացի, Դավիթ Անհաղթ, Նարեկացի, Ներսես Շնորհալի, ապրեցրին, հայացրին ու կյանք տվին Աստվածաշնչին։

Պատարագի ավարտին տեղի ունեցավ եկեղեցու հյուսիսարեւմտյան կողմում գտնվող Արագածոտնի թեմի առաջնորդարանի շենքի հանդիսավոր բացումը։ Արարողությանը ներկա էին Արագածոտնի մարզպետ Հրաչյա Գրիգորյանը, Աշտարակի եւ Ապարանի քաղաքապետերը, բարձրաստիճան հոգեւորականներ՝ եգիպտահայոց առաջնորդ Զավեն արք. Չինչինյանը, Տաթեւ արք. Սարգսյանը, Սեպուհ եպս. Չուլջյանը, Վիգեն եպս. Այքազյանը, սփյուռքահայ բարերարներ տեր եւ տիկին Ժիրայր եւ Հասմիկ Գաբրիելյանները, որոնց հովանավորությամբ էլ կառուցվել է առաջնորդարանի փառահեղ շենքը։ 1995թ. որպես Ամենայն Հայոց կաթողիկոս առաջին անգամ այցելելով Օշական՝ Վեհափառ Հայրապետն ուխտեց բարեկարգել եկեղեցու հարակից տարածքը։ Նախորդ տարի բացվեց Մաշտոցի դպրատունը, այս տարի՝ առաջնորդարանը։

Առաջնորդարանի առջեւ հավաքված բազմաթիվ հավատացյալների, Մայր Աթոռից, Երեւանից եւ արտասահմանից ժամանած բազմաթիվ հյուրերի ներկայությամբ թեմի առաջնորդ Նավասարդ եպս. Կճոյանը շնորհակալություն հայտնեց Հայոց Հայրապետին ու բարերարներին՝ շենքի կառուցման համար։ Նա մասնավորապես ասաց. «Օշականյան սուրբ հողի վրա այս պահին բացում ենք դուռը Արագածոտնի թեմի առաջնորդարանի՝ ձեռամբ մեսրոպաշունչ Հայրապետի, որ փարատեց խավարը նախընթաց տխուր կացության, պայծառացրեց միջավայրը եւ իր լույս անձն էլ միացնելով ոսկեդարյան մեսրոպյան արեւ ջահին՝ առաջնորդում է մեզ բոլորիս, համայն հայությանը, ընդառաջ դեպի քրիստոնյա Հայաստանի 1700-ամյակը եւ մեսրոպագիր Հայաստանի 1600-ամյակը»։

Այնուհետեւ հուզիչ խոսքով ներկաներին դիմեց Վեհափառ Հայրապետը։ Նա ասաց. «Այսօր իմ հոգին ավելի է լցվել, քան ինչ որ կարող է տանել։ Այսօր մենք եկել ենք ոչ թե միայն պատարագին մասնակցելու, այլ եկել ենք ծնկաչոք ուխտ կատարելու, ուխտ, որը Աստծո եւ մարդու միջեւ դաշինք է։ Եւ այսօր եկել ենք ուխտ անելու Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անմահ կտակին հավատարիմ լինելու»։ Վեհափառը նշեց, որ երբ երկու տարի առաջ տեսավ եկեղեցու անբարեկարգ, լքված շրջակայքը, որոշեց հիմնովին փոխել այդ վիճակը եւ շնորհիվ հայրենասեր բարերարների՝ ահա իրականություն է դարձել այդ ցանկությունը։ Ավելին, Օշականը դարձել է առաջնորդանիստը նորաստեղծ Արագածոտնի թեմի, որի ստեղծման նպատակը եկեղեցին ժողովրդին ավելի մոտեցնելն է։

Բարձր գնահատելով բարերարների հայրենասիրությունը՝ Վեհափառ Հայրապետը Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի բարձրագույն պարգեւով՝ Սբ. Գրիգոր Լուսավորչի շքանշանով, պարգեւատրեց պրն. Ժիրայր Գաբրիելյանին։ «Այն հավատարմությունը, որ ցույց եք տալիս Ս. Մեսրոպի կտակին, այդ հավատարմությունն է այն գաղտնի ուժը, որ պահում է եւ պահելու ու զարգացնելու է մեր ժողովուրդը մայր հայրենիքում՝ Հայաստանում»,- ասաց Վեհափառ Հայրապետը։

Առաջնորդարանի շենքի բացումից հետո եկեղեցու բակում տեղի ունեցավ հոգեւոր երգչախմբի եւ ազգագրական համույթների համերգ՝ Արարատյան թեմի հայորդաց տների սաների մասնակցությամբ։

ՄԱՄԼՈ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
«ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ԹԵՄՆ ՈՒՆԻ ԻՐ ԱՄՍԱԹԵՐԹԸ

Արագածոտնի թեմը հունիսից ունի իր ամսօրյան՝ «Շողակնը», որը հրատարակվում է Րաֆֆի եւ Շողակ Հովհաննիսյանների օժանդակությամբ։

Թերթի առաջին երկու համարները խմբագրել է Էդվարդ սարկավագ Ֆրանգուլյանը, իսկ սկսած երրորդից՝ Արտավազդ Նազարյանը։

Առաջին եպիսկոպոսական ձեռնադրությունը Հայաստանի Հանրապետությունում՝ առաջին համար, առաջին էջ, այնուհետեւ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի ծննդյան 65-ամյակը եւ շարունակվում է՝ Տոնական, Հայրաբանություն, Վարք Սրբոց, Հաց հոգեւոր, Քրիստոնեական մշակույթ, Հանուն ուղղադավանության եւ իհարկե՝ Թեմական կյանք. խորագրեր, որոնք հուշում են պարբերականի կողմնորոշումը։

Թերթելով «Շողակնը»՝ ակամա մտածում ես այն օրվա մասին, երբ ամեն թեմ իր թերթը կունենա, եւ թեմերում ոչ միայն կկարդան դրկիցների հոգեւոր կյանքի մասին, այլեւ,– սկսում ես երեւակայել,– գուցե Հյուրասրահ խորագրի ներքո թեմական մի թերթը կհյուրընկալի մյուսին։

Իրականն առայժմ «Շողակն» է ու «Քրիստոնեայ Հայաստանը»», որ շնորհավորում է թերթի ծնունդը եւ պատրաստակամություն հայտնում ժամանակ առ ժամանակ էջ տրամադրելու գրչակիցներին՝ նրանց համար ավելի լայն ասպարեզ բանալով իրենց թեմի եկեղեցական կյանքը ներկայացնելու։

Նորամուտ բարի՝

«ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

ՏԵՂԵԿԱՑՆՈՒՄ Է ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՄԱՄԼՈ ԴԻՎԱՆԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԱՅՑԵԼԵՑ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

Սեպտեմբերի 25-ին Նորին Սբ. Օծություն Գարեգին Ա կաթողիկոսին այցելեց Հայաստանում Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Սաիդ Իմամը: Զրույցի ընթացքում խոսվեց Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի գործունեության, եգիպտահայ համայնքի մասին: Դեսպանը բարձր գնահատեց եգիպտահայ համայնքի գործունեությունը:

Վեհափառ Հայրապետը, որ բազմաթիվ անգամներ եղել է Եգիպտոսում, կարեւորեց այդ երկրի ունեցած դերը ողջ արաբական աշխարհում: Նորին Սրբությունը հայտնեց նաեւ Ղպտի Օրթոդոքս եկեղեցու պետ Շնուդա Գ պատրիարքի հետ ունեցած սերտ հարաբերությունների մասին:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ՝ ԵՐԿՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆԵՐԻ ԱՆԴԱՄ

Նորին Սբ. Օծություն Տ.Տ. Գարեգին Ա կաթողիկոսն ընտրվել է Համաշխարհային ինֆորմացիզացիայի /Կանադա/ եւ Համաշխարհային ժողովուրդների «Էլիտա» /Հարավսլա-

վիա/ ակադեմիաների անդամ: Սեպտեմբերի 26-ին այցելելով Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին՝ այս մասին հայտնեցին եւ անդամության դիպլոմները Վեհափառ Հայրապետին հանձնեցին Համաշխարհային ինֆորմացիզացիայի ակադեմիայի նախագահ Ազատ Վարդանյանը եւ «Էլիտա» ակադեմիայի նախագահ Միլան Ջեթը:

Պրն. Վարդանյանը տեղեկացրեց, որ երկու ակադեմիաներն այն 80 կազմակերպություններից են, որոնք գործում են ՄԱԿ-ի հովանու ներքո: Այս ակադեմիաների անդամներ են նաեւ Ալեքսի Բ պատրիարքը, Բորիս Ելցինը, Բուտրոս Ղալին եւ նշանավոր այլ դեմքեր: Պրն. Վարդանյանը հաղորդեց նաեւ, որ երկու ակադեմիաները Հայաստանում կունենան իրենց մասնաճյուղերը: Նրանց համատեղ ջանքերով Երեւանում հիմնվում է բժշկական կենտրոն:

Վեհափառ Հայրապետը շնորհակալություն հայտնեց շնորհված տիտղոսի համար՝ այն դիտելով իբրեւ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի նկատմամբ ցուցաբերած բարձր գնահատանքի արտահայտություն: Վեհափառ Հայրապետը, իր օրհնանքը տալով ներկաներին, հույս հայտնեց, որ ակադեմիաների գործունեությունը կնպաստի Հայաստանում գիտական մտքի զարգացմանը:

ԱՊՀ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՆ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

Հոկտեմբերի 2-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում Նորին Սուրբ Օծություն Տ.Տ. Գարեգին Ա կաթողիկոսն ընդունեց Երեւանում կայացած ԱՊՀ երկրների շինարարական աշխատանքների փոխհամագործակցության միջպետական խորհրդի 7-րդ նիստի մասնակիցներին՝ Հայաստանի քաղաքաշինության նախարար Ֆելիքս Փիրումյանի ուղեկցությամբ: Նրանց թվում էին Ռուսաստանի Դաշնության նախարար, ՌԴ պետշինի նախագահ Եֆիմ Բասինը, Բելառուսի ճարտարապետության եւ շինարարության նախարար Վիկտոր Վետրովը, Ուկրաինայի շինարարության, ճարտարապետության եւ բնակարանային քաղաքականության պետական կոմիտեի նախագահ Վլադիմիր Գուսակովը, որոնք մեծ ներդրում ունեն 1988թ. երկրաշարժից հետո Հայաստանի ավերված բնակավայրերի վերականգնման աշխատանքներում: Հյուրերի թվում էին նաեւ համապատասխան նախարարությունների ղեկավարներ Վրաստանից, Տաջիկստանից, Ուզբեկստանից, Մոլդովայից, Ղազախստանից եւ ԱՊՀ այլ երկրներից:

Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատեց խորհրդի աշխատանքը՝ այն նկատելով իբրեւ ներդաշնակ մի միության արտահայտություն, կարեւորեց ԱՊՀ երկրների միջեւ փոխհամագործակցության անհրաժեշտությունը:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց Հայաստանում քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն հռչակման 1700-ամյա հոբելյանի, այդ առթիվ Երեւանում կառուցվող Մայր տաճարի մասին:

ՌՈՒՄԻՆԻԱՅԻ ՍԵՆԱՏԻ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Հոկտեմբերի 1-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին այցելեց Ռումինիայի Սենատի նախագահ Պետրե Ռոմանի գլխավորած պատվիրակությունը՝ ՀՀ ԱԺ-ի նախագահ Բաբկեն Արարքցյանի ուղեկցությամբ: Պատվիրակության կազմում էին սենատորներ Կոռնել Բոլանջիուն, Վասիլե Բլագան, Դորու Գայտան եւ Վարուժան Ոսկանյանը, որոնք ներկայացնում են նաեւ Ռումինիայի տարբեր կուսակցություններ:

Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատեց Ռումինիայի եւ Հայաստանի միջեւ օրեցօր սերտացող ու զարգացող հարաբերությունները: Նորին Սրբությունը հույս հայտնեց, որ Ռումինիայի Սենատի եւ Հայաստանի ԱԺ-ի միջեւ կապը կտա իր գործնական արդյունքները երկու երկրների զարգացման ասպարեզում:

Վեհափառ Հայրապետը մտաբերեց իր՝ Ռումինիա կատարած այցը եւ Ռումինիայի Օրթոդոքս եկեղեցու առաջնորդ Թեոկտիստ պատրիարքի այցը Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին:

Սենատի նախագահը հավաս-

տիացրեց, որ երկու երկրների հարաբերությունները հետագայում ավելի կսերտանան: Պրն. Ռոմանին միաժամանակ կարեւորեց եկեղեցիների դերը երկու ժողովուրդների բարոյական եւ հոգեւոր տոկունությունն ամրապնդելու գործում:

Վեհափառ Հայրապետը հյուրերին նվիրեց Էջմիածնի գանձերը պատկերող ալբոմ: Հյուրերը եղան Վեհարանի թանգարանում:

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉՆԵՐԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Հոկտեմբերի 3-ին Նորին Ս. Օծություն Տ.Տ. Գարեգին Ա կաթողիկոսն ընդունեց Համահայկական խաղերի համաշխարհային կոմիտեի 20 անդամներին: Նրանց թվում են հայաստանցիներ, ներկայացուցիչներ Ղարաբաղից, սփյուռքահայեր ԱՄՆ-ից, Լիբանանից, Կանադայից, Ֆրանսիայից, Շվեդիայից, Իրանից:

Կոմիտեի նախագահ Աշոտ Մելիք-Շահնազարյանը հայտնեց, որ նորաստեղծ այս կազմակերպության նպատակն է համախմբել աշխարհի բոլոր հայ մարզիկներին, նրանց մասնակցությամբ պարբերաբար կազմակերպել միջազգային սպորտային մրցումներ: Առաջին մրցումները նախատեսվում է կազմակերպել 1999 թվականին, հաջորդը՝ 2001-ին եւ այնուհետեւ՝ յուրաքանչյուր 4 տարին մեկ:

Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատեց հայությանը միավորող այս գաղափարը՝ նկատելով այն ազգային գիտակցության ամրապնդման եւ նորանկախ Հայաստանի շուրջ սփյուռքահայության համախմբման միջոց:

Հանդիպման ավարտին Վեհափառ Հայրապետը կատարեց աղոթք եւ օրհնեց ողջունելի ձեռնարկը:

ՍԼՈՎԵՆԻԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԵՍՊԱՆՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

Հոկտեմբերի 4-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին այցելեց Հայաստանում Սլովենիայի առաջին դեսպան Միհա Վրհունեցը:

Նորին Սրբություն Գարեգին Ա կաթողիկոսը ողջունեց անկախ Սլովենիայի առաջին դեսպանի այցը հայոց հոգեւոր կենտրոն: Զրույցի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը կարեւորեց փոքր ազգերի համերաշխությունը:

Դեսպանը Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեց Սլովենիայի տնտեսական, քաղաքական ներկա իրավիճակը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍԲ. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 8-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին այցելեց իտալական կառավարական պատվիրակությունը՝ Ռուսաստանի Դաշնությունում Իտալիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Էմանուելե Սկամակկա դել Մուրգո է Դել Ագնոնեի գլխավորությամբ: Պատվիրակության կազմում էին Ռուսաստանում Իտալիայի հյուպատոս Ջերարդո Կարանտեն, Հայաստանում Իտալիայի թղթակից հյուպատոս Անտոնիո Մոնտալտոն, Սկանտեդ Կաստելլետտի ընկերության ներկայացուցիչ Էննիո Բարդելլին, արտաքին առեւտրի ինստիտուտի տնօրեն Ֆրանչեսկո Սերենին, Միլանի առեւտրի տան ներկայացուցիչ Ջուզեպպե Լուիջին եւ ՖԻԱՏ ընկերության ներկայացուցիչ Ռիկարդո Կարանտեն:

Նորին Սրբություն Գարեգին Ա կաթողիկոսը հյուրերին ներկայացրեց Հայ Առաքելական եկեղեցու ունեցած դերը հայ ժողովրդի հոգեւոր, բարոյական, սոցիալական եւ տնտեսական կյանքի զարգացման գործում: Վեհափառ Հայրապետն ընդգծեց, որ ներկա ժամանակաշրջանը ոչ թե եկեղեցիների մրցակցության, այլ միասնական գործակցության շրջան է, ինչը եւ կոչվում է էկումենիկ ոգի: «Դա նշանակում է, որ եկեղեցիները միմյանց զորակցելու են առանց դավանաբանական տարբերությունների», - ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

Հյուրերն իրենց հերթին Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրին Իտալիայի, մասնավորապես իտալական ոչ կառավարական կազմակերպությունների կողմից եկեղեցու միջոցով Հայաստանին աջակցություն ցուցաբերելու մի քանի ծրագրեր:

ՍՅՈՒՆՅԱՑ ԹԵՄ

ՕԾՎԵՑ ԱՐԵՆԻԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՎԱԾ ԵԿԵՂԵՑՈՒ Ս. ՍԵՂԱՆԸ

Սեպտեմբերի 28-ին Նորին Սուրբ Օծություն Տ.Տ. Գարեգին Ա կաթողիկոսն այցելեց Վայոց ձորի մարզ՝ օծելու Արենի գյուղի վերակառուցված Սբ. Աստվածածին մատուռի Սբ. Սեղանը: Սրբազան հայրերի՝ Սյունյաց թեմի առաջնորդ Աբրահամ եպս. Մկրտչյանի, Արգենտինայի թեմի առաջնորդ Տ. Գիսակ արքեպս. Մուրադյանի, Տաթեւ արքեպս. Սարգսյանի եւ Վիգեն եպս. Այքազյանի մասնակցությամբ օծվեցին նաեւ 4 ավետարանիչներին խորհրդանշող մատուռի 4 սյուները: Այսուհետ 14-րդ դարի այս մատուռը կդառնա գործող: Մինչ Սբ. Սեղանի օծումը խորանում տեղադրված քարի առջեւ Տաթեւ սրբազանը մատուցեց առաջին պատարագը:

Մատուռի օծումից հետո տեղի ունեցավ բազմամարդ հանդիսություն, որին ներկա էին նաեւ արտասահմանյան հյուրեր:

«Բազմաթիվ եկեղեցիներ են վերանորոգվել իմ գործունեության տարիներին, բայց համաժողովրդական այսպիսի հանդիսության առաջին անգամ եմ հանդիպում», - դիմելով մասնակիցներին՝ ասաց Հուշարձանների պահպանության հայկական ընկերության նախագահ ակադեմիկոս Վարազդատ Հարությունյանը, որի ղեկավարությամբ Եղեգնաձորում վերականգնվել են Գնդեվանքը, Սբ. Կարապետը եւ այլ եկեղեցիներ: Ներկայումս վերականգնվում է Նորավանքի գլխավոր եկեղեցին՝ Սբ. Աստվածածինը:

Շնորհակալություն հայտնելով մատուռի վերականգնման համար Արենիի գյուղապետ Միքայել Գրիգորյանը կարեւորեց նաեւ ծխական համայնքների վերականգնումը:

«Այսօր ես ուզում եմ, որ նայեք տաճարի գմբեթին եւ նրանից քաղեք ձեր նախնիների հավատքը եւ միշտ կապված մնաք եկեղեցուն», - ներկաներին իր պատգամը տվեց Վեհափառ Հայրապետը եւ մատուռին նվիրեց մի սկիհ: Մատուռին վերադարձվեց նաեւ տարիներ առաջ կորսված զանգը:

Այնուհետեւ Վեհափառ Հայրապետը մատուռի մերձակա գերեզմանատանը թաղված հինգ ազատամարտիկների համար կատարեց հոգեհանգստյան արարողություն:

Նույն օրը Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ տեղի ունեցավ նաեւ Արենի գյուղի խմելու ջրի ջրատարի բացումը՝ կառուցված Հայ Առաքելական Եկեղեցու՝ ԱՄՆ-ի Արեւելյան թեմի Հայ օգնության ֆոնդի հովանավորությամբ:

Նորին Սրբությունն այցելեց նաեւ Նորավանքի վերակառուցվող Սբ. Աստվածածին եկեղեցի՝ ծանոթանալու ընթացող շինարարական աշխատանքների հետ, որը նախատեսվում է ավարտել եկող տարվա ամռանը:

«ՎԱՀԱՆ ԵՒ ԱՆՈՒՇ ՇԱՄԼՅԱՆ» ՀԱՆՐԱԿԱՑԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆՕՐՀՆԵՔԸ

Հոկտեմբերի 4-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում տեղի ունեցավ Գեւորգյան ճեմարանի սաների համար կառուցվող նոր հանրակացարանի հիմնօրհնեքը /ճարտարապետ Արծրուն Գալիկյան/: Գարեգին Ա կաթողիկոսը սբ. խաչով օրհնեց ապագա շենքի 4 հիմքերը «Ձի եղիցի կառուցումը սորա խաղաղութեամբ եւ յաջողութեամբ»:

Հիմքերից մեկում Վեհափառ Հայրապետը տեղադրեց մի հուշագիր՝ վկայությունը հիմնօրհնեքի եւ տեր եւ տիկին Վահան եւ Անուշ Շամլյանների բարերարության, որոնց շնորհիվ էլ կառուցվում է նոր հանրակացարանը: Արարողությունն ավարտվեց Ավետարանի ընթերցմամբ ու աղոթքներով:

Արարողությանը ներկա էին Մայր Աթոռի միաբանության անդամները, Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի տեսչությունը, դասախոսական կազմը եւ ուսանողությունը, Սբ. Էջմիածնի ճարտարապետական խորհրդի անդամները եւ Վաղարշապատ քաղաքի հավատացյալ բնակիչները:

Բարձր գնահատելով հեռավոր Ֆրեզնոյում բնակվող Շամլյանների բարերարությունը՝ Վեհափառ Հայրապետը տեղեկացրեց, որ դեռեւս անցած տարի սեպտեմբերին լինելով Մյուռոնօրհնեքի կնքահայրը՝ պրն. Շամլյանը որոշեց «առ Աստված արժեցնել իր կնքահայրությունը ազգին եւ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնին ընծայելով այս շենքը 1 մլն. դոլարի նվիրատվությամբ»: Ի պատիվ բարերարների՝ հանրակացարանը կկոչվի Վահան եւ Անուշ Շամլյանների անունով:

Եռահարկ այս հանրակացարանը նախատեսված է 120 ուսանողի համար:

ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԱՐՏԱԳՆԱ ՆԻՍՏ ՕՇԱԿԱՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 8-ին Արագածոտնի թեմի առաջնորդանիստ Օշականում տեղի ունեցավ Ս. Էջմիածնի Գեւորգյան ճեմարանի տեսչության եւ դասախոսական կազմի արտագնա նիստ, որը նախագահում էր Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Առաջինը: Ընդհանրական «Հայր մեր» աղոթքից հետո ելույթ ունեցավ ճեմարանի տեսուչ Հայկազուն ծայրագույն վարդապետ Նաջարյանը, որը շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Հայրապետին՝ իր ներկայությամբ այս գործնական հավաքը կարեւորելու համար, ինչպես նաեւ Արագածոտնի թեմի առաջնորդ՝ նիստը հյուրընկալող Նավասարդ սրբազանին: Տեսուչը ներկայացրեց դասախոսական կազմի նոր անդամներին, անդրադարձավ դասագրքերի խնդրին եւ մի քանի ծրագրային հարցերի:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը նախ ներկաների ուշադրությունը հրավիրեց հավաքի գումարման վայրի՝ հիմնովին վերաշինված «Մեսրոպ Մաշտոցի դպրատան» վրա. «Այս շենքը պիտի ծառայի Մեսրոպ Մաշտոցի կյանքին նոր շունչ տալու համար... Այստեղ պետք է լինի հոգեմտավոր աշխատանքի մեղվաբույն»: Այնուհետեւ Վեհափառ Հայրապետն անդրադարձավ ճեմարանի խնդիրներին: Հիշատակելով Տիրան Ներսոյանի «Հավերժական աշակերտություն» խորիմաստ վերնագրով հոդվածը՝ նա շեշտեց, որ աշակերտելը ավելի կյանք է, քան թե դասընթաց: Շատ կարեւոր է ուսուցանելու կերպը, մեթոդական մոտեցումը:

Վեհափառ Հայրապետը, առանձին-առանձին անդրադառնալով ճեմարանում դասավանդվող կրոնական առարկաներին, լեզուների եւ պատմության ուսուցմանը, մատնանշեց ուսումնական գործընթացի ընդհանուր ուղիները, համապատասխան խորհուրդներ տվեց:

Այնուհետեւ առաջարկներով հանդես եկան Խորեն Պալյանը (ճեմարանի գրադարանն անհրաժեշտ գրականությամբ համալրելու մասին), Արտակ ավագ քհ. Սիմոնյանը (խմբավորված առարկաների ամբիոններ ստեղծելու եւ հրատարակչական գործի կազմակերպման մասին), Սուրեն Դանիելյանը (գրադարան-կաբինետ ստեղծելու եւ ամբիոնների կազմման մասին):

Վերջում դասախոսներից յուրաքանչյուրը ներկայացրեց իր դասավանդած առարկայի համար անհրաժեշտ դասագրքերի ու գրականության խնդիրը, որից հետո նիստի արդյունքներն ամփոփեց ճեմարանի տեսուչը:

ՏՈՆ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ, ՏՈՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԱՆԾԱՑՄԱՆ

Հին աշխարհում **տոն** նշանակում էր **տուրք**, **մասնակցում, զոհաբերում**, ավելի ուղիղ՝ **զոհի մասնակցում**: Իսկ զոհը մարդու ունեցվածքից էր առանձնացվում, հասկանալի ընտանի կենդանիներից՝ ի նվիրաբերումն աստվածների: Հնդեվրոպացիները եւ ի մասնավորի հայերը զոհաբերում էին արջառներ, հետագայում նաեւ այլ կենդանիներ: Հին հայերենի **տոն /տաւն/** բառի արմատն է **տա-**, իսկ մնացած մասը ածանցներ են. այդ արմատին լծորդ են **տուար** /արջառ/ բառի **տու** մասը /ւ-ը եւ ածանց է/, այլեւ՝ **տի** /տարիք/ բառը: Այդ երեք բառի մեջ նախնական են **տալ, նվիրաբերել, պարգեւել** կամ **բաշխել** իմաստները, որոնք պահպանվել են հայերենին ցեղակից մի շարք լեզուներում /հունարեն, լատիներեն եւ այլն/:

Թե՛ հին աշխարհում եւ թե՛ քրիստոնյա Արեւելքում զոհաբերումը դառնում է ավելի շուտ հոգեւոր ոլորտի հանդես, արարողություն՝ կապված կարեւորագույն երեւույթների հատուկ նշանավորման հետ:

Հայ Եկեղեցին ի սկզբանե ունեցել է իր տոները, որոնք մեծավ մասամբ պահպանվում են եւ կատարվում նաեւ մեր օրերում՝ ի փառաբանություն Հայ Առաքելական Եկեղեցու հոգեւոր արժեքների, ի բավարարումն մեր հավատացյալ ժողովրդի հոգեւոր զվարթության:

Տոն երեւույթի նման մանրամասնումը համարում ենք անհրաժեշտ, որպեսզի մեր եկեղեցասեր ընթերցողները վերհիշեն երեւույթն իր սկզբնավորման եւ հնավանդ իմաստավորման մեջ, տեղյակ լինեն հայոց բուն տոների ակունքներին:

Այդպիսին է նաեւ մեզանում ամեն տարի նշվող Սրբոց թարգմանչաց տոնը:

Հայոց գրերի գյուտն իբրեւ արշալույս բացվում էր Ս.Գրքի թարգմանությամբ, որն արդեն կատարվում էր հայերեն՝ մեսրոպաստեղծ տառերով: Այստեղ շատ կարեւոր է իմանալ **թարգման** եւ **թարգմանիչ** բառերի իմաստները: Առաջինը հանդիպում է Ս. Գրքում **թարգմանի** անձ իմաստով. «Եւ նրանք չգիտեին, որ Հովսեփը հասկանում էր նրանց, որովհետեւ թարգմանիչ ուներ» /Ծննդ., ԽԲ, 23/: Հետագայում այն ձեռք բերեց ավելի կոնկրետ իմաստ՝ **մեկնաբանող** կամ **մեկնիչ**, որից էլ կազմվել են **թարգմանել**, **թարգմանիչ** /մեկնիչ, մեկնաբանող/, **թարգմանական**, **թարգմանաբար**, **թարգմանություն** եւ այլ բառեր:

Ասենք նաեւ, որ **թարգման** բառը փոխառություն է ասորերենի **թարգմանա** ձեւից, որն ուներ նույն իմաստը, ինչը պահպանել է հայերենը մինչեւ մեր օրերը:

Ս. Գրքի թարգմանիչներն ամենից առաջ երկուսն են՝ Ս. Սահակ Պարթեւ Հայրապետը եւ Ս. Մեսրոպ վարդապետը, այնուհետեւ իրենց աշակերտները: Ուստի թե՛ առանձին երկուսի եւ թե՛ նրանց հետ իրենց աշակերտների գործը մեզանում եղել է քրիստոնեական Եկեղեցու Աստվածաշունչ գրքի թարգմանությունը: Այն սկզբնապես կատարվում էր բանավոր՝ եկեղեցու ծիսակատարման ժամանակ, իսկ հետագայում, գրերի գյուտից /405- 406թթ./ հետո՝ գրավոր:

Ս. Սահակ Պարթեւ հայրապետի եւ Ս. Մեսրոպ վարդապետի մասին մեզ այսօր բավական տեղեկություններ են հասել. նրանք ոչ միայն զբաղվելիս են եղել հոգեւոր սպասավորումով, ոչ միայն թարգմանել են Ս. Գիրքը, այլեւ կրթել զգալի թվով աշակերտների, որոնք մեծ ծառայություն են մատուցել հայոց նոր գրավոր մշակույթի սկզբնավորմանն ու զարգացմանը: Հատկապես հայոց գրերի գյուտի, թարգմանական ձեռնարկումների եւ կրթական միջոցառումների մասին որոշակի տեղեկություններ են հաղորդում Կորյունը, Մովսես Խորենացին եւ Ղազար Փարպեցին:

Նախքան մեսրոպյան գրերի գյուտը Ս. Գիրքը Հայոց Եկեղեցում ժողովրդին մատուցվում էր թարգմանաբար: Խորենացին գրում է. «Երբ երանելի Մեսրոպն ուսուցանում էր, ոչ փոքր նեղություն էր կրում, որովհետեւ ինքն էր թե կարդացողը եւ թե թարգմանողը, եւ եթե մի ուրիշն էր կարդում, երբ ինքն այնտեղ չէր լինում, ժողովրդին անհասկանալի էր մնում՝ թարգմանիչ չլինելու պատճառով: Ուստի նա միտքը դրեց մի հնարք գտնել, հայոց լեզվի համար տառեր ստեղծել, եւ աշխատանքի անձնատուր լինելով զանազան փորձերով չարչարվում էր»:

Բանավոր թարգմանության ընթացքում թարգմանիչները կուտակում են որոշակի փորձ, որը հետագայում մեծ նշանակություն է ունենում Ս. Գրքի գրավոր թարգմանության համար: Բանասիրությունը շատ բարձր է գնահատում այդ ձեռնարկումը: Մեսրոպագիր թարգմանությունը երեւան է հանում հայերեն Սուրբ Գիրքը, որը շատ ավելի ուշ եվրոպացի հայագետը բնորոշում է սեղմ ձեւով՝ «թագուհի թարգմանությանց»:

Եւ թարգմանվում են ոչ միայն Աստվածաշունչ մատյանի բոլոր գրքերը, այլեւ ժամանակի հայրաբանական երկասիրություններ ու մեկնաբանություններ: Եւ այդ գործին ձեռնամուխ են լինում թե՛ ուսուցիչները եւ թե՛ նրանց ուսյալ ու ջերմեռանդ աշակերտները, որոնց այսօր կոչում ենք երկու խմբով՝ երեց եւ կրտսեր աշակերտներ, այսինքն՝ աշակերտք ուսուցչաց եւ աշակերտք աշակերտաց: Ավելին՝ թարգմանական գործը հայ գրականության, եկեղեցական մատենագրության /իբրեւ գրավոր, աստվածգիտական խոսքի/ հոգին է, որին սպասավոր են եղել նաեւ ուշ դարերից հայ մտավորականները, որոնք ոչ այլ ոք են, քան «աշակերտք յետագայից»:

Ուստի Հայ Եկեղեցու սրբազան տոներից մեկը՝ Թարգմանչաց տոնը, իբրեւ տերեւախիտ ծառի բուն, որ երեց թարգմանիչներն են, կապվում է արմատին՝ Սուրբ Սահակ եւ Սուրբ Մեսրոպ երանելիներին, ծառի ողջ ճյուղերն են կազմում «աշակերտաց աշակերտները», ծառի ընձյուղներն են շիվերը՝ «աշակերտք յետագայից»:

Այս ծառը մեզ համար եղել է հոգեւոր ծառ /եթե փոխ առնենք կենաց ծառի պատկերավորությունը/, սաղարթախիտ ու զովասուն ամպհովանի՝ մեր մշակույթի համենայն, պտղալից ու անուշահամ բերքատու՝ մեր հոգեւոր ու մտավոր սեղանի զարդարմանը:

Անկախ ժամանակի ընթացքում հայերեն ձեռագրերին հանդիպած վտանգումներից՝ այսօր մեզ են հասել պատկառելի թվով թարգմանություններ եւ ինքնուրույն երկեր, որոնց հեղինակներն իսկ մեսրոպյան գրերի ստեղծման եւ Ս. Գրքի թարգմանության արշալույսին արեցին ավելին, քան այսօր հայտնի է մեզ: Եւ թարգմանիչներն եղել են թվով շատ, քան այսօր գիտենք նրանց անունները՝ Սուրբ Սահակ Պարթեւ եւ Սուրբ Մեսրոպ վարդապետ, այնուհետեւ իբրեւ սրբացած թարգմանիչներ՝ Հովսեփ Պաղնացի, Հովհան Եկեղեցացի, Կորյուն Սքանչելի, Ղեւոնդ Վարդապետ, Արձան, Եզնիկ Կողբացի, Մովսես Խորենացի, Մամբրե Վերծանող, Եղիշե, Դավիթ Անհաղթ, Ղազար Փարպեցի եւ ուրիշ երանելիներ: «Յայսմաւուրք»-ի էջերից մեկում կարդում ենք. «Եւ Սուրբ Սահակը հավաքեց ողջ Հայոց երկրից ուշիմ եւ լավ ու երկարաշունչ ձայն ունեցող, ուսման մեջ գերազանց մանուկներին, եւ բացելով դպրոց՝ սովորեցրեց ողջ Հայոց աշխարհում»: Այնուհետեւ՝ «Եւ Մեսրոպն ու իր աշակերտները, գնալով Հունաց աշխարհ եւ Ասորիք, սովորեցին արտաքին գրքերի ողջ հմտությունը եւ թարգմանեցին Աստվածաշնչի բոլոր գրքերը՝ Հին եւ Նոր կտակարանները, հայերեն գրերով եւ լեզվով: Եւ այդպիսով Հայաստանյայց եկեղեցիները լուսավորեցին կարգերով ու գիտությամբ»: Նույնը նախքան այս ասել էին Կորյունը, Խորենացին՝ միանգամայն արժանահավաս ձեւակերպումներով:

Նրանք եղան մեր հոգեւոր ծառը, որի շուրջ հետո անտառ պիտի գոյանար: Սուրբ Հովհան իմաստասեր Օձնեցին, ժամանակին բանավիճելով մեր քրիստոնեական հավատքը ոտնահարող երեւութականների դեմ, իր փաստարկումները նույնպիսի ծառի պատկերով է տալիս. «Ճյուղն իր արմատից է իմացվում: Ճյուղի մասին ե՞ս հարցնում, արմատի անունով կիմացվի»: Այս միտքը նաեւ բացում է ավելի ընդարձակ ձեւով. «Ուզո՞ւմ ես ճանաչել պտուղը, իրի հմուտ լինելուն ձգտելու այս չորս անխոտոր իմացությամբ կարող ես ընթանալ. արմատն՝ անունով, գույնը՝ տեսնելով, հոտն՝ իր բույրով եւ համը՝ ճաշակելով»:

Սրբոց թարգմանչաց տոնն այսօր մեզ համար մեր հոգեւոր ծառի զարդարումն է, հոգեւոր պանծացումը:

Սուրբ Սահակ Պարթեւն ու Սուրբ Մեսրոպ վարդապետն այսօր եւս մեր հոգեւոր եւ մտավոր /նաեւ ընկերային ու համայնքային/ գոյության արմատն են, որ մեզ ուղի են ապահովում վերստին ընձյուղվելու՝ հոգեւոր եւ հավատավոր գործերի ձեռնամուխ լինելու, մեր երանելի նախնյաց արածն ու գրածը վերըմբռնելու եւ վերապրելու չափանիշներով: Տոն է թարգմանչաց, որ հազվագյուտ է իր տեսակի մեջ եւ բացառիկ՝ ի համեմատություն ուրիշ այլ կարգի տոների, քանի որ միայն այդ տոնն է, որի հոգեւոր լապտերով մեզ է երեւում մեր մտավոր, հայերենագիր խոսքի լույսը: Այդ տոնը զվարթ է, ինչպես ամեն մի տոն, միաժամանակ ավելին է, որովհետեւ հոգեւոր պանծացում է, փայլատակում գրի ու սրբացման, երգի ու մաքրման:

Սուրբ Սահակ Պարթեւ Հայրապետի եւ Սուրբ Մեսրոպ վարդապետի աշակերտաց տոնն է: Եւ ընդունենք, որ բոլորիս տոնն է, այսինքն՝ տոնը նրանց, ովքեր հայերեն են գրում եւ խոսում: Եւ ինչպես հոգեւոր ծառի գույն ու հոտ, զգում ենք մեր նախնյաց արածի բույրերը: Հոտոտում ենք այդ բույրերը, եւ մեր ռունգները դառնում են անասելիորեն զգայուն: Եւ տոնն է նրանց, ովքեր Ս. Գրքի Ավետարանների պատգամներն են իրենց ուղենիշ առնում: Եւ ինչպես հոգեւոր ծառի համ ու ճաշակ, նրանց քիմքը դառնում է համտեսող մեր նախնյաց պատրաստածի: Համտեսում ենք այդ ճաշակելին եւ ձգտում ենք նմանության, ապրում ենք բավականության զգացումով:

Սուրբ թարգմանիչների տոնը մեկ այլ խորհուրդ եւս ունի. դա ավանդույթն է, որին հետեւել են նրանք սերնդից սերունդ, այլեւ հետագա դարերում նվիրվել են հայերեն թարգմանությանը, հեղինակել մեկնողական եւ ինքնուրույն երկեր, կազմել եւ արտագրել ձեռագիր մատյաններ, գրել բանաստեղծություն եւ քարոզխոսական ճառ: Այդ ամենի մեջ ավանդույթը կայուն է եղել երկու ոտքով՝ հավատքի ու լեզվի, եւ ըստ այդմ առաջ գնացել հոգեւոր ու մտավոր անշեղ ու անխոտոր ճանապարհով:

Սրբոց թարգմանչաց տոնը մեր հավատավոր ժողովրդի հոգեւոր պանծացումն է:

Վազգեն ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր

ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԻ ՏՈՆԸ

Սուրբ Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնը Թարգմանչաց տոնի նախօրյակին եւս հրատարակեց տոնախոսական համապատասխան գրքույկ, որն այս անգամ ընդգրկում է Թարգմանչաց տոնի մասին հատվածը՝ քաղված Հայսմավուրքից (Ճառ Աստծու ճշմարիտ սուրբ վկաների մասին՝ շարադրությամբ մեր նախնիների գրքերից, որ կոչվում է Յայսմավուրք) աշխարհաբար թարգմանությամբ (թարգմանիչ Վ. Համբարձումյան) եւ սուրբ թարգմանիչների կանոնը (Կանոն Սրբոց Թարգմանչաց)՝ գրաբարով:

Ստորեւ Հայսմավուրքից ներկայացնում ենք մի փոքր հատված, որ պատմվում է Սահակ Պարթեւի ու Մեսրոպ Մաշտոցի վախճանի մասին:

Եւ ապրեց սուրբ Սահակը երկար ժամանակ մաքուր կյանքով եւ բարի վարքով, հիսունմեկ տարի հայրապետության մեջ: Եւ հասնելով բարի ծերության եւ մի քանի օր թեթեւակի հիվանդանալով Վաղարշակերտ գավառի Բլուր անունով գյուղում՝ փոխվեց աշխարհից ի Քրիստոս, նավասարդի 30-ին (սեպտեմբերի 9), այն օրը, որ ծնվել էր: Եւ նրա աշակերտներն ու սպասավորները վերցրին սուրբի մարմինը եւ տարան Տարոն գավառը, թաղեցին մեծ շուքով իր հայրենի գյուղում, որ կոչվում է Աշտիշատ: Եւ որոշեցին նավասարդի երեսունին ամեն տարի տոնել Աստծու մեծ քահանայապետի օր:

Եւ նրանից հետո ճշմարիտ վարդապետ Մեծն Մեսրոպը հաջորդը եղավ հայրապետության աթոռին, եւ վեց ամիս անց նա եւս վախճանվեց՝ մեհեկանի 13-ին (փետրվարի 20): Եւ քանի դեռ տկարացած մարմնով գտնվում էր աշակերտների մեջ, խնդրանքով վեր բարձրացրեց իր մշտատարած ձեռքերն առ Աստված եւ ամենքին հանձնեց Աստծուն: Եւ մինչդեռ սուրբի ձեռքերը վերեւ էին պարզված, երեւաց սքանչելի եւ զարմանալի մի տեսիլ, որով լուսեղեն

խաչը երկնից ցոլալով հայտնվեց նրա վրա, եւ հոգին ավանդելուց հետո էլ դեռ պայծառացած հայտնապես երեւում էր բոլորին, եւ նրանց քիմքին բուրեց հաճելի հոտը, որը տարածվեց ամենուրեք, որով եւ հիացած՝ փառք էին տալիս Աստծուն:

Եւ քանի որ սուրբի վախճանը տեղի ունեցավ Վաղարշապատում, ուստի իշխանները միմյանց հետ վիճում էին: Որովհետեւ մեկը կամենում էր սուրբ մարմինը տանել Տարոնի գավառ, իր հայրենի Հացիկ գյուղը, որտեղ ծնվել էր եւ մեծացել, իսկ ուրիշները՝ իր իսկ ստեղծած վանքը Գողթան գավառում, այն տեղը, որը նրա անունով մինչեւ այժմ էլ Մասրե վանք է կոչվում:

Իսկ մյուսներն ասում էին՝ նրան պետք է թաղել նույն քաղաքում, հոյակերտ եւ Աստվածատաշ Սուրբ Գրիգորաշեն կաթողիկե Էջմիածնի հովանու ներքո: Բայց մեծ իշխան Վահան Ամատունին վերցրեց եւ տարավ իր Օշական գյուղը: Եւ լույսի կամարաձեւ խաչը երեւում էր Մեսրոպի՝ խաչի ձեւ ստացած մարմնի վրա երկարուձիգ ողջ ճանապարհին, մինչեւ որ նրան դրեցին իր հանգստարանը, որից հետո քիչ-քիչ պակսեց լուսապայծառ խաչի տեսիլը: Այնուհետեւ սուրբ հանգստարանի վրա կառուցվեց հոյակերտ ու փառահեղ եկեղեցի՝ բարձր, պայծառակերտ եւ գմբեթավոր:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻ ԵՌՕՐՅԱ ՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Սեպտեմբերի 24-ին իր եռօրյա աշխատանքները սկսեց Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի /ԵՀԽ/ Հայաստանին նվիրված կլոր սեղանի ղեկավարության ժողովը:

Ժողովին մասնակցում էին Հայաստանից՝ Մայր Աթոռի դիվանապետ Տ. Ներսես արքեպս. Պոզապալյանը, Գուգարաց թեմի առաջնորդ Տ. Սեպուհ եպս. Չուլջյանը, Սյունյաց թեմի առաջնորդ Տ. Աբրահամ եպս. Մկրտչյանը, Հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Տ. Հայկազուն ծ. վրդ. Նաջարյանը, Հայ Ավետարանական Եկեղեցու ներկայացուցիչ վերապատվելի Ռենե Լեւոնյանը, Հայաստանյան կլոր սեղանի գրասենյակի համակարգող Կարեն Նազարյանը, «Շեն» եւ «Նուարդ» հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ Հայկ Մինասյանը եւ Սուսաննա Օհանյանը:

ԵՀԽ-ն ներկայացնում էր խորհրդի չորրորդ միավորման քարտուղար Ալեքսանդր Բելոպոպսկին, բրիտանական «Քրիստոնեական օգնություն» կազմակերպությունից՝ Էնթոնի Մաhոնին, միջազգային եկեղեցական մարմիններից՝ Կլաուս Պոզերը եւ Քարոլին Կունկովը, գերմանական «Համագործակցություն եւ զարգացման բողոքական ընկերությունից»՝ Յորգեն Յորգենսենը, «Դանիա-հայկական առաքելություն» կազմակերպությունից՝ Մայքլ Վեսպը, գերմանական «Դիակոնիշես Վերկ» կազմակերպությունից՝ Լեոնարդո Գմուրը, Միացյալ մեթոդիստական օգնության կոմիտեից՝ Թերրի Ռուլենը, Լյորդ Ռոլանֆը եւ Քարոլ վան Գորփը:

Նախքան ժողովը մասնակիցներին ընդունեց Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետը եւ նրանց իր օրհնությունը տալով՝ մաղթեց հաջողություններ եւ արդյունավետ աշխատանք: Նորին Սրբությունը ժողովականների ուշադրությունը հրավիրեց այն հանգամանքի վրա, որ այժմ հայ ժողովուրդն օգնության այնպիսի ծրագրերի կարիք ունի, որոնք արմատախիլ անեն նրա մոտ տեղ գտած պասսիվ սպասողական հոգեբանությունը եւ անգործությունը՝ ապահովելով մարդկանց աշխատանքով եւ աշխատելու միջոցներով, օգնեն նրանց ոտքի կանգնել եւ ապավինել սեփական ուժերին:

Ժողովի սկզբում Տ. Հայկազուն ծ. վրդ. Նաջարյանը եւ Տ. Ներսես արքեպս. Պոզապալյանը համառոտ կերպով ներկայացրեցին Հայաստանի ներկա իրավիճակը եւ այն ստեղծող երեք հիմնական գործոնները՝ 1988թ. ավերիչ երկրաշարժը, կոմունիստական 70-ամյա հասարակարգի անկումն ու դրա հետեւանքով աշխարհի հզորագույն տերություններից մեկի լիակատար քայքայումը եւ Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ հակամարտությունը:

Ալեքսանդր Բելոպոպսկին նշեց ժողովի չորս հիմնական նպատակները.

1. Մինչեւ այժմ Հայաստանյան կլոր սեղանի կողմից իրականացված աշխատանքների քննարկում եւ գնահատում.

2. Ինֆորմացիայի եւ փորձի փոխանակում.

3. Համագործակցության եւ օգնության այլ ձեւերի եւ միջոցների ուսումնասիրում.

4. Հայաստանում Էկումենիկ համագործակցության զարգացում:

Հանդես գալով հաշվետու ելույթով՝ Կարեն Նազարյանը հանգամանորեն ներկայացրեց 1997թ. մարտից ի վեր ընկած ժամանակահատվածում իրականացված եւ դեռեւս իրականացվող ծրագրերը, որոնցից կարեւորեց հետեւյալ հինգ առաջնահերթ բնագավառները.

1. Ծառայություն եւ սպասարկում /բժշկական, սոցիալական, գյուղատնտեսական/.

2. Կրթություն, ուսուցում.

3. Հոգեւոր ճեմարան.

4. Եկեղեցական շինարարություն.

5: Հայաստանյան կլոր սեղանի աշխատանքների համակարգում:

Ժողովի հետկեսօրյա նիստը նվիրված էր կատարվող ծրագրերի մանրակրկիտ քննարկմանը:

Հայկ Մինասյանը ներկայացրեց Ամասիայի Եղնաջուր գյուղի վերականգնման եւ վերաբնակեցման ծրագիրը, որն ընդգրկում է 5 բնակելի տների, երկու նոր դասարանների, անասնագոմի կառուցում /իրագործվում է 1997թ. հունիսի 24-ից/: Նա կարեւորեց այն հանգամանքը, որ աշխատանքների զգալի մասը կատարվում է տեղի բնակիչների ուժերով:

Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի շենքը սեպտեմբերի 18-ին կրկին բացեց դռները սաների առջեւ: Վերանորոգված ճեմարանի կահավորման մասին /որին նյութապես զգալիորեն աջակցել էր «Դանիա-հայկական առաքելություն» կազմակերպությունը/ եւ իրականացվող աշխատանքների վերաբերյալ զեկուցեց Տ. Հայկազուն ծ. վրդ. Նաջարյանը:

Ապա Հայկ Մինասյանը պատմեց Զանգեզուրի շրջանում վերաբնակեցված փախստական կանանց գյուղատնտեսական հմտությունների եւ կարողությունների ուսուցման, ինչպես նաեւ մրգերի չորացման եւ պահածոյացման ծրագրերի մասին, որոնց իրականացումից ստացվող հասույթը տրամադրվելու է գյուղի կարիքները հոգալուն /ժողովի մասնակիցները նաեւ համտեսեցին պատրաստված չոր մրգերը/:

Մայքլ Վեսպը ներկայացրեց Բյուրականի կիսավեր եւ անմխիթար վիճակում գտնվող Ս. Հովհաննես եկեղեցու վերանորոգման ծրագիրը: Վերապատվելի Ռենե Լեւոնյանը ծանոթացրեց բուժական մի կենտրոնի կառուցման ծրագրին: Պոլիկլինիկայից բացի, կառուցվող համալիրը կունենա նաեւ շարժական բուժկետ՝ հեռավոր վայրերում բժշկական օգնություն ցույց տալու, եւ սրահ՝ բժշկական գիտաժողովներ անցկացման համար: Ի տարբերություն բուժական մյուս հաստատությունների՝ այստեղ բժշկական ծառայությունները կարիքավոր խավերի համար կլինեն անվճար:

Ժողովականների ուշադրությանն արժանացավ նաեւ քրիստոնեական կրթության ծրագիրը: Ցանկացողների համար կազմակերպվում են հատուկ դասընթացներ վեց ուսումնական կենտրոններում:

Հայաստանյան կլոր սեղանի գրասենյակի ստեղծման, կազմակերպման եւ աշխատանքների կարգավորման, գրասենյակի կարիքների մասին խոսեց Կ. Նազարյանը: Ժողովի մասնակիցներն արտահայտեցին կարծիքներ եւ գնահատականներ գրասենյակի գործունեության շուրջ: Քննարկվեց նաեւ Հայաստանյան կլոր սեղանի ղեկավարության աշխատանքը նախորդ հանդիպումից /1996թ., նոյեմբեր/ ի վեր ընկած ժամանակահատվածում: Մշակվեցին աշխատանքային ընթացակարգի բարելավման եւ զարգացման ուղիները:

Երեկոյան ժողովի մասնակիցները եղան Մայր Աթոռի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնում, դիտեցին ֆիլմ, որը պատմում էր բանտարկյալների ձեռքով պատրաստված փայտագործ, երկաթագործ, քարագործ եւ այլ աշխատանքների մասին:

Ժողովի երկրորդ օրվա՝ սեպտեմբերի 25-ի առավոտյան նիստում ելույթներ ունեցան Սոցիալական ապահովության նախարարության ներկայացուցիչ Գրիգոր Գասպարյանը եւ ՀՀ արտգործնախարարի տեղակալ Վարդան Օսկանյանը:

Վերլուծելով Հայաստանի ներկա սոցիալական իրավիճակը՝ Գ. Գասպարյանն ընդգծեց նրա վրա բացասաբար անդրադարձող գործոնները՝ գործազրկության կտրուկ աճը, վճարովի դարձած առողջապահական ծառայությունների անմատչելիությունը բնակչության անապահով խավերի համար եւ հիվանդացության ցուցանիշների բարձրացումը, կենսաթոշակառուների թվի աճն ու դրան հակառակ՝ հարկերի եւ տուրքերի հոսքի նվազումը կենսաթոշակային ֆոնդ: Նախարարությունը մշակել, եւ կառավարությունը հաստատել է սոցիալական ապահովագրության համակարգին անցման ծրագրեր, որոնց իրագործման համար նախարարության հնարավորությունները սուղ են: Դրանց թվում են.

–«Հասունություն» ծրագիրը: Ընդգրկում է մանկատներում ապրող որբ երեխաներին:

–«Տարեց եւ միայնակ հաշմանդամների տնային սպասարկում» ծրագիրը: Նախատեսում է իրավաբանական, խորհրդատվական, կենցաղային, առողջապահական ծառայություններ: Այս ոլորտում աշխատելու համար հարկ է պատրաստել համապատասխան կադրեր:

–«Գթության տներ» ծրագիրը: Ընդգրկում է տարեց եւ հաշմանդամ, անկողնուն գամված եւ խնամքի կարոտ միայնակ ծերերին:

–Ծերանոցների ստեղծում մարզկենտրոններում:

–Անվճար հիվանդանոցի ստեղծում անվճարունակ խավերի համար:

–«Հաշմանդամների եւ հաշմանդամության կանխարգելում» ծրագիրը: Նախատեսվում է հաշմանդամների փոխադրասայլակների, ոտքեզների, լսողական սարքերի արտադրություն:

Վարդան Օսկանյանը խոսեց Հայաստանի քաղաքական իրավիճակի, Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ առկա հակամարտության մասին: Կարեւորեց բարիդրացիական եւ դիվանագիտական հարաբերությունների կերտումը բոլոր հարեւան երկրների հետ: Նշվեց Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի առկայության ազդեցությունը Հայաստանի եւ այլ երկրների հետ հարաբերությունների մշակման եւ ձեւավորման գործում:

Այնուհետեւ ժողովի մասնակիցները սկսեցին 1998թ. ընթացքում իրագործելի ծրագրերի քննարկումը:

Կ. Նազարյանը ներկայացրեց շահույթ հետապնդող շրջանառու վարկերի նպատակով հիմնադրամ ստեղծելու նախագիծը, ըստ որի բարձր գիտելիքներ եւ որակավորում ունեցող, սակայն ներկա սոցիալ-տնտեսական եւ այլ գործոնների հետեւանքով անապահով վիճակում հայտնված մտավորականներին եւ գիտնականներին կտրամադրվեն վարկեր՝ նրանց պտուղի միջոցներով եւ աշխատանքով ապահովելու, նրանց վիճակը բարելավելու համար:

Վաղարշապատ քաղաքի համար նախատեսվող հալվե եւ երիկամային թեյ դեղաբույսերի աճեցման ծրագիրը հնարավորություն կտա Հայաստանի դեղագործական հաստատություններին մատակարարել դեղորայքի պատրաստման համար կարեւոր եւ բարձր պահանջարկ ունեցող հումք: Այս ծրագրում ընդգրկված ամենաչքավոր խավերը, այդ թվում նաեւ փախստականները, կապահովվեն աշխատանքով, իսկ եկամտի մի մասը կտրամադրվի մարդասիրական օգնության այլ ծրագրերի օժանդակությանը կամ էլ նորերի մշակմանը:

Մեկ այլ ծրագիր. նկատի առնելով Մայր Աթոռի մկրտարանի կարիքները՝ նախատեսվում է մկրտարանն օրվա ընթացքում ապահովել ջրով եւ բարելավել նրա վիճակը:

«Նուարդ» տիկնանց միության եւ մայրության ֆոնդի կողմից ներկայացված ծրագրերից մեկը նպատակ է հետապնդում ստեղծել կանանց առողջապահական կենտրոններ Երեւանի Շենգավիթ թաղամասում, Գյումրիում եւ Գորիսում բնակվող անվճարունակ կանանց անվճար բժշկական ծառայություն եւ սպասարկում ապահովելու, նրանց առողջական վիճակը բարելավելու եւ հիվանդությունների վաղ հայտնաբերման ու կանխարգելման նպատակով: Մյուս ծրագիրը երեխաների քրիստոնեական եւ գեղագիտական դաստիարակության նպատակով թատերական խմբակի կազմակերպումն է Երեւանի թիվ 79 դպրոցում, որտեղ կբեմադրվեն փոքրիկ պիեսներ քրիստոնեական բովանդակությամբ, որոնք կծանոթացնեն երեխաներին քրիստոնեական արժեքներին եւ գեղագիտության սկզբունքներին, կտարածեն քրիստոնեական գաղափարներ երիտասարդ սերնդի շրջանում: Նախկինում նման խմբակ գործել է եւ ունեցել է մեծ հաջողություններ, սակայն դադարել է գործել ֆինանսական միջոցների սղության պատճառով: Ներկայումս թատերական հանդերձանքի, դեկորացիայի, տեսասարքերի եւ անհրաժեշտ թատերական այլ պարագաների գնման կարիք կա: Համապատասխան օգնության եւ ֆինանսավորման դեպքում խմբակը, վերսկսելով գործունեությունը, կարող է մեծ հաջողություններ ունենալ նաեւ արտասահմանում:

Կույրերի միավորման նախագահ Աբել Հակոբյանը ներկայացրել է Հայաստանում կույրերի համար փորձարարական համակարգչային ընթերցասարահի ստեղծման ծրագիրը: Ընթերցասարահը կունենա նաեւ էժան եւ մատչելի բրեյլիդիսփլեյների արտադրություն, որոնց վաճառքը արտասահմանում կդառնա եկամտի աղբյուր, աշխատատեղեր կստեղծվեն կույրերի համար: Ընթերցասարահից կօգտվեն ամենատարբեր տարիքի, մասնագիտությունների եւ հետաքրքրությունների տեր կույր մարդիկ:

Գեղարքունյաց թեմի առաջնորդարանի կողմից ներկայացվեց անասնաբուժական մի ֆերմայի ստեղծման ծրագիրը, որի իրականացման համար անհրաժեշտ գումարները կծախսվեն անասնագոմի վերանորոգման, անասունների գնման եւ աշխատողներին աշխատավարձի վճարման համար եւ ամբողջովին կփոխհատուցվեն երկու տարի անց: Ծրագիրը կապահովի տեղական բնակչությանը կաթնամթերքով եւ եկամտի աղբյուրով, իսկ եկամուտը կհատկացվի մարզի մանկատան 130 երեխաների կարիքները հոգալուն: Բացի այդ, կստեղծվեն տասը նոր աշխատատեղեր:

Վերապատվելի Ռենե Լեւոնյանը պատմեց քրիստոնեական կրթության ծրագրի մասին, որի բաղկացուցիչ մասն էր Ավետարանական հոգեւոր ճեմարանի բացումը 1997թ. աշնանը: Ճեմարանը, սակայն, կարիք ունի դասագրքերի, տեխնիկական միջոցների, գրասենյակային մշտական տարածքի: Ճեմարանից բացի, ծրագիրը նախատեսում է նաեւ երեխաների եւ անչափահասների քրիստոնեական դաստիարակություն, Ավետարանի մեկնություն, կիրակնօրյա դպրոցների հիմնում եւ կրոնի ուսուցիչներին խրախուսելու նպատակով փոքրիկ գումարների վճարում:

Տ. Աբրահամ եպս. Մկրտչյանի կողմից ներկայացվեց Ղափանում մի նոր եկեղեցու կառուցման ծրագիրը, որի իրագործման աշխատանքների ծավալման համար անհրաժեշտ է ֆինանսական օժանդակություն: Եկեղեցին կառուցվում է առաջնորդարանի եւ տեղի շուրջ 45 հազար բնակչության ջանքերով:

Տ. Սեպուհ եպս. Չուլջյանը ներկայացրեց Գուգարաց թեմի չքավոր երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպման ծրագիրը առաջնորդարանին հատկացված ճամբարային համալիրի տարածքում: Լինելով անբարվոք վիճակում՝ համալիրը վերանորոգման կարիք ունի, որից հետո այստեղ կարող է ապրել 300 երեխա: Անհրաժեշտ է նաեւ ձեռք բերել անհրաժեշտ գույք, ինչը սակայն դժվարանում է ֆինանսական միջոցների սղության հետեւանքով:

Օրվա երկրորդ կեսին ժողովի մասնակիցներն այցելեցին Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիր, որից հետո եղան Հայ Ավետարանական Եկեղեցու գրասենյակում: Դիտեցին առողջապահական կենտրոնի տարածքը եւ ունկնդրեցին երեխաների կողմից տրված համերգը:

Ուրբաթ օրվա՝ սեպտեմբերի 26-ի առավոտյան կարճատեւ նիստում ամփոփվեցին ժողովի արդյունքները, ճշգրտվեցին 1998թ. անելիքներն ու պարտավորությունները:

Նիստից հետո ժողովի մասնակիցները մեկնեցին Բյուրական՝ դիտելու Ս. Հովհաննես եկեղեցին, որի վերականգնման աշխատանքները վերսկսվելու են այս տարվա հոկտեմբերից, ապա այցելեցին «Նուարդ» տիկնանց միություն, ինչպես նաեւ օբսիդիանից պատրաստվող հուշանվերների, գրասենյակային պիտույքների եւ այլ իրերի պատրաստման արտադրամաս, որը ստանալով փոքր վարկ՝ ըստ համապատասխան նախագծի, այժմ հաջողությամբ աշխատում է:

Այնուհետեւ ժողովի մասնակիցները Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետի ուղեկցությամբ հանդիպում ունեցան ՀՀ վարչապետ Ռոբերտ Քոչարյանի հետ:

Երեկոյան ժողովականները կրկին անգամ այցելեցին Վեհափառ Հայրապետին՝ մեկ անգամ եւս իրենց հարգանքը արտահայտելով Նորին Սրբության նկատմամբ եւ նրան հաղորդելով ժողովի աշխատանքների ավարտի ու արդյունքների մասին:

Սեպտեմբերի 27-ի վաղ առավոտյան ժողովին մասնակից արտասահմանցի հյուրերի մի մասը մեկնեց Հայաստանից, իսկ մյուսները երկու օրով այցելեցին Զանգեզուր՝ տեղում ծանոթանալու իրականացվող ծրագրերին:

Լարիսա ՆԱՎԱՍԱՐԴՅԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

«Մարդը, ուրիշի հանդէպ իր մարդկութիւնն արտայայտելով, հաղորդակից է դառնում Աստուծոյ հետ»:

Վեհափառ Հայրապետի ելոյթը Հայկական հեռուստատեսութեան «Խորան լուսոյ» հաղորդաշարով: Զրոյց չորրորդ: Գրի առաւ Սարգիս արկ. Բոյաճեանը:

Անցեալ շաբաթ օրը «Ծանի՛ր զքեզ» նշանաբանի ներքոյ խօսեցինք մարդու, նրա ինքնութեան մասին, թէ ի՞նչ է մարդը, ո՞վ է մարդը: Ինչպէս անցեալ անգամ ասացի, այսօր պիտի խօսենք մարդու էութեան ընկերային բնոյթի մասին, որովհետեւ մարդու գոյութիւնը միայն իրենով պարփակուած չէ, մարդը ընկերային էակ է. սա իբրեւ ճշմարտութիւն ճանաչուել է ոչ միայն Աստծու յայտնութեան, այլեւ փիլիսոփայութեան մէջ: Այսպէս օրինակ, յոյն մեծ փիլիսոփայ Արիստոտէլն ասել է, թէ մարդն ընկերային կենդանի է, մարդու գոյութեան շաղուածքի, որակման մէջ իսկ առկայ է ընկերայնութիւնը, հաղորդայնութիւնը, ուրիշների հետ հաղորդ լինելը: Եւ սա խորը, հաւասի ճշմարտութիւն է. եթէ ուզում ենք մարդուն գերագոյնս պատժել, մեկուսացնում ենք, նրան մենակ ենք թողնում, մէն-մենակ, այնժամ նա դժոխքն է զգում իր մէջ: Ինքն իրենով պարփակուած, ինքնամփոփ անհատն իր իսկ բանտն է դառնում, այնպիսի մի բանտ, որից դուրս գալ չի կարող եւ մահանում է ինքն իր մէջ:

Ժամանակին ես մի յօդուած եմ գրել «Մարդը մարդով է մարդ» խորագրով, որտեղ մեկնաբանել եմ մեր երկնային վարդապետի՝ Յիսուսի առակներից մէկը. մի երիտասարդ ներկայանում է Յիսուսին եւ հարցնում, թէ ինքն ի՞նչ անի երկնքի արքայութիւնը ժառանգելու եւ յաւերժ ու ամբողջապէս երջանիկ լինելու համար: «Գնա՛, կատարի՛ր պատուիրանները», - ասում է Յիսուս: Երիտասարդը խոստովանում է, որ մանկուց ի վեր կատարել է բոլոր տասը պատուիրանները: Յիսուս նայում է այդ [illegible]րի երիտասարդին եւ ասում. «Քեզ մէկ բան է պակասում. դու մեծահարուստ իշխան ես, եթէ կամենում ես կատարեալ լինել, գնա՛, վաճառի՛ր ունեցուածքդ, բաժանի՛ր կարօտեալ աղքատներին եւ արի՛ իմ ետեւից»: Երիտասարդի դէմքը խոժոռւում է, եւ չկարողանալով որեւէ բան ասել՝ տրտում հեռանում է Յիսուսից. որովհետեւ, ինչպէս Աւետարանն է ասում, նա չկարողացաւ իր ունեցուածքից ազատուել, դարձել էր իր ունեցուածքի գերին, ոչ թէ ինքը՝ ունեցուածքին, այլ ունեցուածքն էր իրեն նուաճել, կլանել ու կալանել ամբողջութեամբ: Մարդն առանց ուրիշ մարդու մի բանտ է:

Անցեալներում ես կարդացել եմ մեր հայրենի մեծ գիտնական, միջազգային համբաւ ունեցող, բազում ակադեմիաների անդամ Վիկտոր Համբարձումեանի տուած մի հարցազրոյցը, որտեղից շատ հետաքրքական մի տող ուզում եմ ներկայացնել ձեր ուշադրութեանը: Թղթակցի այն հարցին, թէ աստղերի հե՞տ է հետաքրքիր զրուցել, թէ՞ մարդկանց, տեսէք՝ ինչ է պատասխանել գիտնականը. «Ինձ համար բնական երեւոյթներից ամենահետաքրքիրը բանական աշխարհի ծաղիկն է՝ մարդը. ես ընտրեցի այլ բնագաւառ, թէեւ հաւատացած եմ, որ ամենաբարդը հասարակութեան զարգացման, գիտակցութեան հետ առնչուող հարցերն են, ո՛չ աստղերը»: Կեանքում արժէք ունեցողը մարդիկ են, եւ նրանց միջեւ յարաբերութիւնն է ճշտում մարդու ով լինելը: Ի վերջոյ, չմոռնանք, որ մենք օդից կախուած մի էակ չենք, մենք ծնուել ենք ընտանիքում՝ մի հօրից, մի մօրից, մեր ինքնութիւնը ձեւաւորւում է հենց մեր ծննդեան օրուանից: Ընտանիքի մէջ ենք ապրում, մի թաղի մի մասն ենք կազմում, ապրում ենք մի գիւղում կամ քաղաքում, մենք՝ իբրեւ մարդ, մեր մարդկութիւնն արտայայտում ենք որոշակի ժամանակաշրջանում ապրելով, երբ մեր յարաբերութիւններն անխուսափելի են:

Առաջին՝ մարդու հարաբերութիւնը իր իսկ անձի հետ, երկրորդ՝ աշխարհի, բնութեան, առարկաների հետ, երրորդ՝ ուրիշ մարդկանց հետ եւ չորրորդ՝ Աստծու հետ:

Առաջին. մեզ շնորհուած անձի խնամքը մեր հիմնական պարտականութիւններից մէկն է: Մեր անձի հանդէպ ցուցաբերուած նախանձախնդրութիւնը կենսական նշանակութիւն ունի մեզ համար, որպէսզի մենք կարողանանք ճշտել մեր յարաբերութիւնները ուրիշ անձերի հետ: Այդ տեսակէտից ես պէտք է ասեմ, որ մենք յաճախ անտարբեր ենք լինում մեր անձի ե՛ւ ֆիզիկական, ե՛ւ հոգեկան, ե՛ւ իմացական ձեւաւորման ու կազմաւորման նկատմամբ, ուրիշ խօսքով՝ պէտք եղած ուշադրութիւնը չենք դարձնում: Օրինակ բերենք մի ընտանիք, ուր զաւակ է ծնուել. մարդ դառնալու համար ծնուելը բաւական չէ, ծնուած մարդուն սնանել է պէտք: Մանկութիւնից սկսած՝ նրա հանդէպ խնամքը յաճախ ճշտում է ապագայի կեցութեան կերպը, ընթացքը, արժէքը:

Եւ այսօր աշխարհում մեծ ուշադրութիւն են դարձնում երեխաներին. մարդիկ գիտակցում են, որ հասարակական չարիքներից շատերը երեւան են գալիս մանկութեան ժամանակ պէտք եղած խնամքի պակասի հետեւանքով. հաւատացէ՛ք, փոքրիկի մէջ մտած մանրէն՝ լինի դա մարմնեղէն, հոգեղէն, իմացական թէ բարոյական միկրոբ, նման է ծառի մէջ մտած որդին, որ ուտում է ծառը եւ օրերից մի օր փչացնում է այն:

Երեխաների հանդէպ առաւելագոյն խնամք է պահանջւում նաեւ մեր երկրում՝ Հայաստանում: Եթէ նրանց մեր խնամքի առարկան դարձնենք, այն ժամանակ, հաւատացէք ինձ, մեր հայրենիքում հասարակութեան պատկերը կփոխուի: Մեր դաստիարակութիւնը, երեխաների դաստիարակութիւնը, ոչ թէ դպրոցական, այլ ընտանիքում ստացած մարդկային դաստիարակութիւնը՝ մօր ժպիտը, խնամքը, հօր հոգածութիւնը, ընտանիքում ստեղծուած երջանկալի մթնոլորտը, միմեանց հանդէպ ազնիւ վերաբերմունքը,- այս ամէնը մի դպրոց է: Դարձեալ պիտի մէջ բերեմ մեր նախորդներից՝ Գարեգին Ա Յովսէփեանց կաթողիկոսի խօսքը, թէ ընտանիքը մի տաճար է, մի եկեղեցի, որի քահանան մայրն է, եւ երեխայի հանդէպ տածած խնամքը, մարդկային դաստիարակութիւնը անձի հանդէպ հոգածութեան գերագոյն աստիճանն է: Ես ծանօթ եմ հասարակութիւնների, որտեղ ընտանիքն իսկապէս տաճար է:

Մի ուրիշ պարագայի անդրադառնանք. դուք լաւ գիտէք, թէ ինչ կարեւոր նշանակութիւն ունի մեր առողջութեան մասին հոգ տանելը: Մեր հիւանդութիւնների մեծագոյն բաժինը արգասիքն է այն իրողութեան, որ մենք մեր ֆիզիկական մարմնի հետ խնամքով չենք վարւում. հարցրէք բժիշկներին: Եւ եթէ մեր շարականների, մեր եկեղեցու հայրերի գրութեանց մէջ յաճախ մեղքն արտայայտուել է «հիւանդութիւն» բառով, դա նշանակում է, որ հիւանդութիւնը անձի հանդէպ գործած յանցանք է, մեղք. անտեսում ենք մեր մարմնի, մեր մտքի, մեր բարոյական առողջութիւնը: Մենք պէտք է հոգածութիւն ցուցաբերենք մեր անձի հանդէպ այնպէս, ինչպէս մեր աչքի բիբի:

Երկրորդ. մեր յարաբերութիւնն արարչագործութեան այլ արդիւնքի՝ աշխարհի, բնութեան հետ: Ներկայումս ամբողջ աշխարհն է մտահոգուած, թէ մարդիկ, ազգերը, ճարտարարուեստական, տեխնոլոգիական կամ այլ կազմակերպութիւններն ինչպէ՞ս են վերաբերւում բնութեանը, մարդկային գոյութեանը սատարող բնական աղբիւրներին: Կենսոլորտի պահպանութեան գործն այժմ դարձել է մարդկութեան ամէնահրատապ խնդիրը: Եթէ մենք մի անտառ ունենք, բայց փչացնում ենք այն, մենք մեզ ենք վնասում: Եթէ երբեւէ ցամաքեցնենք բնական աղբիւրները, մսխենք, ապա մեղք կգործենք բնութեան եւ մեր հանդէպ: Ես պիտի աւելին ասեմ, մեր ընկերային, հանրային առողջութեան վիճակը մեծաւ մասամբ կախուած է բնութեան հանդէպ մեր դիրքորոշումից: Այդ իմաստով ներկայումս մենք հետեւում ենք ամբողջ նոր գրականութեանը՝ արդի դարի վերջին մարդկային կացութիւնը վերլուծող գիտական, փիլիսոփայական, աստուածաբանական գրականութեանը, որտեղ շատ մեծ տեղ է գրաւում կանաչների շարժումը, այսինքն՝ բնութեան առողջութիւնը, կենսայնութիւնը, կենդանութիւնն առողջ պահելու իմաստութիւնը:

Այժմ մենք ուրիշ կացութեան մէջ պէտք է շտկենք մեր վերաբերմունքը՝ ոչ թէ Աստծու ստեղծած բնութեան, այլ մեր իսկ ստեղծած իրերի, ապրանքների հանդէպ: Հետզհետէ մարդիկ այնպէս են տարւում առարկաներով, թւում է, իրենք էլ են առարկայանում, առարկայի պէս մեքենայական կեանքով են ապրում եւ օրէցօր ստորադասում են հոգեկան, բարոյական սկզբունքները, մարդու հոգին վեհացնող, երջանկութիւն սփռող ըմբռնումները: Այդ իմաստով, կարիք է զգացւում ճշտելու մեր վերաբերմունքը մեր յարդարանքի, հանդերձանքի եւ մեզ շրջապատող բոլոր առարկաների հանդէպ, որոնք յաճախ մեր կեանքի այլազան երեսների պատճառ են դառնում:

Երրորդ. մեր յարաբերութիւնը մարդու հետ: Սա ամէնից էականն է, որովհետեւ մարդիկ ապրում են համայնօրէն եւ հակուած չեն այն գաղափարին, թէ աշխարհի կենտրոնը միայն իրենք են. դա կլինէր ինքնըմբռնումի ժխտում, Աստծուց տրուած բնութեան մի մասը կազմող ընկերայնութեան յատկանիշի ժխտում: Այստեղ ես կուզենայի անդրադառնալ Աւետարանի հետեւեալ դրուագին. մի օր Երուսաղէմից Երիքով տանող ճանապարհին աւազակները յարձակւում են մի մարդու վրայ, վիրաւորում եւ գետին ձգելով՝ թողնում, հեռանում: Այդ ճանապարհով անցնում է մի քահանայ, տեսնում է վիրաւորին եւ շարունակում է իր ճամփան. ղեւտացի ցեղին պատկանող մէկն է գալիս, նայում ընկած մարդուն եւ կարծես չի էլ տեսել՝ անցնում, հեռանում է: Այդտեղով անցնում է մի սամարացի, որ հրէական իշխանութեանց կողմից արհամարհուած խաւի ներկայացուցիչ էր, տեսնում է վիրաւորին, մօտենում, լուանում է նրա վէրքը, դարմանում, ապա նրան դնում է իր գրաստի վրայ, տանում մի պանդոկ-հիւրանոց, պանդոկապետին վճարում եւ պատուիրում է, որ խնամք տանի, մինչեւ առողջանայ: Դատէք ինքներդ՝ այդ երեք անցորդներից որն էր ճշմարիտ, իսկական մարդը: Տուեալ պարագայում Աւետարանի բնորոշմամբ՝ իսկական մարդը սամարացին է: Հետեւաբար, եթէ երբեւէ մարդու բնութիւնից հանենք մարդկային յարաբերութիւնը, ընկերայնութիւնը, այնժամ նա կզրկուի իր ամենաբարձր արժէքից, այն է՝ լինել մարդ մարդու հետ, մարդու համար:

Սրանով ուզում եմ փակել իմ խօսքը՝ աւելացնելով չորրորդ գաղափարը՝ մարդու յարաբերութիւնը Աստծու հետ: Մենք չենք կարող այդ յարաբերութիւնից կտրուել, որովհետեւ մենք չենք մեզ ստեղծողը, մենք չենք մեր տէրը: Եւ նա, ով կկտրուի Աստծուց, ապա, թոյլ տուէ՛ք այս բառը գործածել, կինքնազրկուի, կկտրուի ինքն իր ծագումից, կնմանուի ծառի ճիւղին, որ ծառի բնից կտրւում, ընկնում եւ չորանում է: Մի իմաստուն մարդ ասել է, որ ուրիշին՝ աղքատին, կարօտեալին ձեռք մեկնող մարդու միւս ձեռքը Աստուած է բռնում: Մարդը, ուրիշի հանդէպ իր մարդկութիւնն արտայայտելով, հաղորդակից է դառնում Աստուծոյ հետ:

Ահաւասիկ, սիրելի՛ ունկնդիրներ, կցանկանայի, որ այս խորհրդածութիւնները ձեզ խոկումի, խորհելու, մտորելու տեղիք տային, որպէսզի դուք ձեր մէջ գտնէիք աւելի խորամիտ ճշմարտութիւններ այն ամէնի վերաբերեալ, որ պատկանում է մեզ՝ իբրեւ մարդ, մեզ՝ իբրեւ հայ, եւ մեզ՝ իբրեւ հայրենիք եւ ազգ:

ԿՐՕՆ ԵՒ ՏՈՄԱՐ

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՏՈՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Գրիգորյան տոմարը, որն անվանում ենք նոր տոմար, եվրոպայի մի շարք երկրներում առաջին անգամ մտցվեց 16-րդ դարում: Նոր տոմարը հին հետ համեմատած բավականին ճշգրիտ է, քանի որ մեկ օրվա սխալը կուտակվում է ոչ թե 128 տարվա ընթացքում, ինչպես հին տոմարում, այլ 3280 տարվա ընթացքում: Ռուսաստանը Գրիգորյան օրացույցը ընդունեց 1918 թվի հունվարին: Ըստ որի 1918 թվի հունվարի 31-ի չորեքշաբթի օրվան հաջորդող օրը համարել հինգշաբթի, բայց ոչ թե փետրվարի 1, այլ փետրվարի 14:

Հին տոմարը նոր տոմարի փոխադրելու համար հարկավոր է հին տոմարի ամսաթվին ավելացնել 13 օր:

Հայ եկեղեցին նոր տոմարի է անցել Գեւորգ Ե կաթողիկոսի 1923թ. նոյեմբերի 6-ի կոնդակով, ըստ որի 1924թ. հունվարի 1-ից Հայց. եկեղեցում տոները կատարվելու են նոր տոմարի հաշվումներով:

ԾՈՄ, ՊԱՀՔ, ՆԱՎԱԿԱՏԻՔ, ՈՒՏԻՔ

Մարմնական բեռնաթափումը յուրահատուկ միջոց է հոգեւոր կենտրոնացման համար:

1. ԾՈՄ.- Ծոմը սահմանված է այն անձանց համար, ովքեր ցանկություն ունեն Սուրբ Հաղորդություն ստանալ: Անհատը իրեն զրկում է այն առավոտյան նախաճաշից եւ չի սնվում այնքան ժամանակ, մինչեւ Սուրբ Հաղորդություն ստանալը՝ քահանայի ձեռքով:

2. ՊԱՀՔ.- Պահեցողության ժամանակ արգելվում է ուտել մսեղեն, կաթնեղեն, ձկնեղեն: Թույլատրվում է ուտել միայն բուսական մթերք եւ մեղր: Պահքի օրերն են բոլոր չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, բացի Սուրբ Զատկից մինչեւ Համբարձում եղած չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերից, ինչպես նաեւ Ս. Ծննդյան եւ Աստվածածնի Վերափոխմանը հաջորդող առաջին շաբաթվա չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերից:

Չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերի պահքերը կոչվում են ՕՐԱՊԱՀՔԵՐ:

Սրբոց եւ Տերունական տոների նախորդող մեկ շաբաթ տեւողության պահքերը կոչվում են ՇԱԲԱԹԱՊԱՀՔԵՐ:

Մեծ պահքի 42 օրերի պահեցողության շրջանը կոչվում է ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՀՔ, որին հաջորդում է Ս. Զատկի կամ Հարության շաբաթապահքը՝ Ավագ երկուշաբթի օրվանից Ավագ շաբաթվա երեկոն: Ս. Զատկին նախորդող շաբաթը կոչվում է ԱՎԱԳ ՇԱԲԱԹ, ասվում է նաեւ Չարչարանաց շաբաթ, որի վեց օրերն էլ պահոց են:

Նոյեմբերի կեսերից մինչեւ Ս. Ծնունդ՝ հունվարի 6, շուրջ 50 օր տեւողություն ունեցող պահքը կոչվում է ՀԻՍՆԱԿԻ ՊԱՀՔ: Հիսնակի առաջին եւ վերջին շաբաթները պարտադիր պահեցողության օրեր են: Անլուծելի պահոց օրեր են նաեւ դեկտեմբերին հիշատակվող Ս. Հակոբի շաբաթապահքը՝ Հիսնակի պահոց օրերի շրջանում:

ՆԱՎԱԿԱՏԻՔ.- Նավակատիքը հաստատված է հինգ Տերունական տոների նախօրյակների համար, որպեսզի մեղմացվի պահքի խստությունը: Հինգ Տերունի տոները հետեւյալն են՝

1. Ս. Ծնունդ:
2. Ս. Զատիկ:
3. Վարդավառ:
4. Աստվածածնի Վերափոխում:
5. Խաչվերաց:

ՈՒՏԻՔ- Ուտիքի օրերին թույլատրվում է ուտել ամեն տեսակի կերակուրներ: Ուտիքի օրերը տարվա ընթացքում կազմում են վեց ամիս:

Ըստ Գեւորգ արքեպս. Սերայդարյանի «Եկեղեցական տոմարագիտություն» գրքի

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՀԱՄԱՆՎԱԳ

Ս. Էջմիածնի ՔԴՔԿ եւ ՀՔՄ «Մոմիկ» միության միջոցառումն Արցախում

Սեպտեմբերի 27-ին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության մայրաքաղաք Ստեփանակերտում համատեղ միջոցառում էին կազմակերպել Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնը եւ Հայ քրիստոնեական մշակույթի «Մոմիկ» միությունը: Քաղաքի երիտասարդության եւ մշակույթի պալատում կազմակերպվել էր երեւանցի 26 արվեստագետների 60 ստեղծագործությունների ցուցահանդես, որի այցելուներին սպասվում էր նաեւ երաժշտական անակնկալ. ՔԴՔԿ դասանի ջութակահարների համույթի ելույթը (նրանք հանդես եկան նաեւ հաջորդ օրերին):

Կազմակերպիչները պատրաստել էին գեղեցիկ ձեւավորված հրավիրատոմս-բացատրագրեր (տպագրված Ամերիկայի Հայոց Արեւելյան թեմի Հայ օգնության ֆոնդի միջոցով): Այն մասնավորապես տեղեկացնում է, որ 1991-ին Երեւանում ստեղծված «Մոմիկ» միությունը, որն իր կազմում ընդգրկում է շուրջ 70 արվեստագետ, ցայժմ Հայաստանում եւ արտասահմանում կազմակերպել է երկու տասնյակ ցուցահանդես, որոնք սովորաբար բացվել են ազգային-եկեղեցական տոների օրերին: Արցախյան ցուցահանդեսը խորհրդանշական կերպով համընկնում է Սուրբ Գեւորգ զորավարի եւ Վարագա Սուրբ Խաչի տոներին (կից ներկայացված են տոների մասին անհրաժեշտ տեղեկություններ): Նշվում են միջոցառման աջակից կազմակերպությունները, մասնակից արվեստագետները, այլ մանրամասներ:

Այցելուներին բաժանելու համար Ս. Էջմիածնից բերվել էին նաեւ «Քրիստոնեայ Հայաստան» թերթի նոր համարի բազմաթիվ օրինակներ:

Երբ Հայաստանից մեկնած կազմակերպիչները (ՔԴՔԿ-ի վարիչ-տնօրեն Վազգեն վրդ. Միրզախանյան, «Քրիստոնեայ Հայաստան» թերթի գլխավոր խմբագիր եւ «Մոմիկ» միության փոխնախագահ Կարեն Մաթեւոսյան, ՔԴՔԿ-ի մշակույթի բաժնի վարիչ Աննա Միրզախանյան, «Մոմիկի» գեղարվեստական խորհրդի նախագահ Խաչատուր Մարտիրոսյան, կառավարիչ-ադմինիստրատոր Համլիկ Գինոյան, ՔԴՔԿ-ի ստուդիայի վարիչ-ռեժիսոր Արտակ Ավդալյան, ջութակահարների համույթի ղեկավար Փառանձեմ Մելիքյան) պատշաճ բարեխղճությամբ էին նախապատրաստվել իրենց առաքելությանը, ապա արցախցի հյուրընկալ կազմակերպիչները (ԼՂՀ կառավարության մշակույթի վարչության պետ Արմեն Սարգսյան, վարչության գլխավոր մասնագետ Վլադիմիր Միքայելյան, մասնագետ Շավարշ Սարգսյան, երիտասարդության պալատի աշխատակազմ) նույնպիսի պատասխանատվությամբ կարճ ժամանակում արեցին հնարավոր ամեն ինչ միջոցառման փայլուն իրականացման համար: Բավական է նշել, որ ցուցահանդեսն էր այցելել շուրջ 400 ստեփանակերտցի: Պաշտոնական հյուրերի թվում էին ԼՂՀ փոխվարչապետ Ժիրայր Պողոսյանը, կրթության եւ գիտության նախարար Համլետ Ասրյանը, ֆինանսների նախարար Սպարտակ Թեւոսյանը, սոցապ նախարար Սերժ Առուշանյանը, հեռուստառադիո վարչության պետ Վարդգես Բաղրյանը, Շուշիի վարչակազմի ղեկավար Մելս Հակոբջանյանը, այլ պաշտոնատար անձինք:

Վազգեն վրդ. Միրզախանյանը բացման հանդեսը սկսեց «Հայր մեր» աղոթքով եւ օրվա խորհրդին նվիրված խոսքով: Նա միաժամանակ իր երախտագիտությունն ու բարձր գնահատանքն արտահայտեց ԼՂՀ ղեկավարության եւ բոլոր ստեփանակերտցիների նկատմամբ, որոնք նման ուշադրությամբ եւ սիրով են արձագանքել հոգեւոր-մշակութային միջոցառմանը, կարեւորեց Արցախի հոգեւոր զարթոնքը: Հայր Վազգենը տեղեկացրեց, որ գալուց առաջ Սուրբ Էջմիածնում ստացել է Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Առաջինի օրհնությունը, որը մշտապես բացառիկ հոգածությամբ ու խրախուսանքով է վերաբերվում Արցախ աշխարհում կատարվող հոգեւոր մշակութային ձեռնարկումներին:

Ելույթ ունեցավ նաեւ Կարեն Մաթեւոսյանը՝ ասելով, որ «Մոմիկ» միության վեցամյա կենսագրության մեջ արցախյան ցուցահանդեսն առանձնահատուկ տեղ է գրավում: Նա խորին շնորհակալություն հայտնեց միջոցառման աջակիցներին, մասնավորապես Ս. Էջմիածնի ՔԴՔԿ-ի վարիչ-տնօրենին, որն իր ներկայությամբ առավելագույնս ընդգծեց միջոցառման հոգեւոր-եկեղեցական բնույթը:

ԼՂՀ կառավարության մշակույթի վարչության պետ Արմեն Սարգսյանը տեղեկացրեց, որ ներկա ցուցահանդեսն ընդգրկված է Հայաստանում քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակի տոնակատարության միջոցառումների «արցախյան» ծրագրում: Նա, շնորհակալություն հայտնելով Հայաստանից ժամանած հյուրերին, ասաց, որ հոգեւոր վերազարթոնք ապրող Արցախում նմանօրինակ ձեռնարկները շատ մեծ կարեւորություն ունեն:

Ցուցահանդեսը լուսաբանեցին ՀՀ հեռուստատեսության «Լրաբեր» ծրագիրը, Արցախի հեռուստատեսությունը, Արմենպրես եւ ԲիԲիՍի գործակալությունների թղթակիցները, մամուլի ներկայացուցիչներ:

Այս փաստագրական նկարագրությունը, սակայն, չի կարող հաղորդել միջոցառման բուն մթնոլորտը: Ուստի մեր խոսքի ավարտին ստիպված ենք փոխել լրատվական ոճին հատուկ լեզուն եւ մի փոքրիկ շեղում կատարել:

... Լեփ-լեցուն ցուցասրահում արցախցի մի խումբ երեխաներ խմբվել են ջութակահարների համույթի շուրջն ու համակ ուշադրությամբ լսում են իրենց հասակակիցների կատարումները, լսում են պատարագ... Ուրիշ մի խումբ շրջապատել է Հայր Վազգենին եւ ամենատարբեր հարցեր է տալիս: Վարդապետն իր առձեռն «Նոր Կտակարանը» նվիրում է մի աղջնակի... Ընդարձակ սրահի պատերից շողշողացող գունավառ նկարները, որոնց մի մասը ավետարանական թեմաներ են պատկերում, իրենց են գրավում ավելի տարեցներին, տեղի արվեստասերներին ու նկարիչներին: Լրագրողները շրջապատել են կազմակերպիչներին, տեղեկություններ ու մեկնաբանություններ են ստանում: Շատերի ձեռքին հրավիրատոմս-բացատրագրերն են եւ «Քրիստոնեայ Հայաստան» թերթի օրինակները (ոմանք արդեն ընթերցում են իրենց հետաքրքրած նյութը): Ժողովուրդն ասես ուզում է իր ծարավը հագեցնել մշակույթով ու արվեստով: Բոլորի դեմքին բավարարվածության դրոշմ կա, ուրախ են, խաղաղ... Եւ այս ամենի մեջ բյուրեղված է մի խորին խորհուրդ. հաղթանակած Արցախը ուզում է խաղաղ ապրել:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ԱՄԵՆ ԺԱՄ ՊԵՏՔ Է ԱՂՈԹԵԼ ԵՒ ՉՁԱՆՁՐԱՆԱԼ»

Քարոզչական կենտրոնը հրատարակեց «Մեկնություն ժամակարգության» գիրքը

Մեր եկեղեցու հայրերի կողմից սահմանված հասարակաց աղոթքի ժամերին՝ ժամերգություններին, ներկա լինելիս մեզանից շատերը միշտ չէ, որ ամբողջությամբ ընկալում ու հասկանում են բոլոր խորհուրդների էությունը: Այդ բացը լրացնելու նպատակն ունի Տ.Տ.Գարեգին Ա Վեհափառ եւ Սրբազնագույն կաթողիկոսի հրամանով Ս.Էջմիածնի Քարոզչական կենտրոնի վերջերս հրատարակած «Մեկնություն ժամակարգության» փոքր ժողովածուն: Այն լույս է տեսել Արամ Դիլանյանի աշխատասիրությամբ /խմբագիրներ՝ Վարդան Դեւրիկյան եւ Աննա Մկրտչյան/: Գիրքը Մովսես Քերթողահոր, Ստեփանոս Սյունեցու, Հովհաննես Օձնեցու, Պողոս Տարոնացու, Եսայի Նչեցու, Գրիգոր Տաթեւացու եւ Մատթեոս Դպիրի՝ ժամակարգությանը վերաբերող մեկնությունների հիման վրա ներկայացրել է յուրօրինակ մի համադրություն, որում արծարծվում են եկեղեցու ծիսական արարողությունների եւ խորհրդանշական առարկաների էության վերլուծությունները:

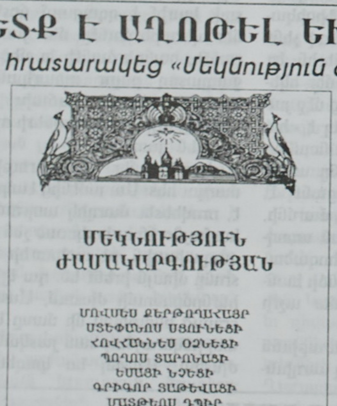

Որպես մեկնության վերջին հեղինակի՝ Մատթեոս Դպիրի գործ է դիտարկվել Մաշտոցի անվան Մատենադարանի՝ ժամերգության խորհուրդը մեկնաբանող անստորագիր մի ձեռագիր:

Սկզբում ներկայացված է ՔԴՔԿ-ի վարիչ-տնօրեն Վազգեն վարդապետ Միրզախանյանի «Երկու խոսքը», որում հոգեշնորհ հոգեւորականը կարեւորում է քրիստոնեական հավատքի առանցքը հանդիսացող ծիսական արարողությունները եւ տալիս դրանց վերաբերյալ որոշ ծանուցումներ: Նա մեկ անգամ եւս հիշեցնում է, որ պաշտամունքը հավաքական հոգեւոր արարողություն է, որն ուղեկցվում է երգերով, աղոթքներով եւ օրհնաբանություններով, որոնց կատարման ընթացքում մենք անգիտակից եւ կրավորական մասնակցություն չպետք է ցուցաբերենք:

Հավատացյալներին օգնելու եւ ժամասացությունը կարգավորելու համար դեռեւս 4-5-րդ դարերում սուրբ Սահակն ու սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցը Հայ եկեղեցում ներմուծեցին «Ժամագիրք»՝ հիմք ունենալով հունարեն տարբերակը: Մեր եկեղեցու ժամագիրքը այսօրվա վերջնական կերպն է ստացել Թովմաս Մեծոփեցու վերջնական խմբագրմամբ, որի մասին որոշակի տեղեկություններ են տրված գրքույկի առաջաբանում: Ապա հաջորդ՝ «Ընդհանրական աղոթքի կարգը» բաժնում խոսվում է ինը ժամերգությունների, երկրպագության ժամանակ դեմքով դեպի արեւելք շրջվելու, Սուրբ եկեղեցին որպես ընդհանրական աղոթքի վայր ընդունելու, ծնկի գալու եւ այլ խորհուրդների մասին:

Այնուհետեւ, ըստ նշված յոթ հեղինակի, մեկնաբանվում ու մանրամասն ներկայացվում են գիշերային, առավոտյան, արեւագալի, ճաշու երրորդ, վեցերորդ, իններորդ ժամերի, երեկոյան, խաղաղական, հանգստյան ժամերգությունները, վերլուծվում նրանց ուղեկցող սաղմոսներն ու շարականները, պատճառաբանվում ժամերգությունների սահմանված հերթականությունը եւ ընդգրկող խորհուրդները:

Աշխատության վերջում զետեղված է մի հավելված, որում հանգամանալից եւ դյուրըմբռնելի կերպով խոսվում է ժամակարգության, սաղմոսասացության, շարականների, օրհնության, մաղթանքի, քարոզի, բարեխոսության, պաշտամունքի, եկեղեցում մոմ վառելու, խնկարկելու, բուրվառի խորհրդի եւ կոչնակի մասին: Պարզաբանվում է նաեւ այլ լեզուներից փոխառնված բառերի՝ ալելուիա /ալե՝ Հայր, լու՝ Որդի, իա՝ Հոգի/, տրոսխումե /դեպի վեր նայեցեք/, ովսաննա /փրկություն/, օրթի /ունկնդրեցեք կամ ոտքի ելեք/, իմաստները եւ գործածության անհրաժեշտությունը:

Գիրքն ավարտվում է Եսայի վարդապետի խոսքով, որում ամփոփված հոգեպես արիացած զինվորությանը ուղղված հորդորական տողերը կարող են ուղեցույց հանդիսանալ նաեւ մեզ՝ հավատացյալներիս համար. «Այսուհետեւ զգոն լինենք եւ մաքրենք մեր հոգիների պատմուճանը՝ լվանալով չարից մեր մտքերն ու խղճմտանքը, որպեսզի արժանապես կանգնենք Քրիստոսի՝ մեր Աստծու առջեւ ու ողորմության շնորհը գտնենք իր ժամանակին»:

Հայկանուշ ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 6-ին Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնի վարիչ-տնօրեն Վազգեն վրդ. Միրզախանյանն աշխատանքային խորհրդակցության էր հրավիրել կենտրոնի աշխատակազմին: Հայր սուրբը ներկաներին տեղեկացրեց մոտակա շրջանում կենտրոնի կատարած քարոզչական, հրատարակչական, մշակութային աշխատանքների մասին, վերլուծական գնահատականներ տվեց, միաժամանակ ծանոթացրեց առաջիկա ծրագրերին: Նա հատկապես շեշտեց, որ Քարոզչականի գործունեությունը մշտապես գտնվում է Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Գարեգին Առաջինի ուշադրության կենտրոնում, եւ աշխատակիցներին կոչ արեց առավելագույն պատասխանատվությամբ ու նվիրումով լծվել ընթացիկ աշխատանքների իրականացմանը:

Խորհրդակցությունից հետո հայր Վազգենի հրավերով տեղի ունեցավ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանի ավարտական լսարանի սաների ու մի խումբ սարկավագների հանդիպումը Քարոզչական կենտրոնի հրատարակչական բաժնի խմբագիրների հետ: Ներկայացնելով հավաքի նպատակը՝ հայր սուրբն ընդգծեց, որ կենտրոնի առաջնային խնդիրներից մեկը երիտասարդ հոգեւորականներին Քարոզչականի աշխատանքների մեջ ներգրավելն է, որպեսզի իրապես թրծվի մտավորական հոգեւորականների այն նոր սերունդը, որին վիճակված է առաջ մղել մեր եկեղեցական կյանքը:

Կենտրոնի հրատարակչական բաժնի գլխավոր խմբագիր Արամ Դիլանյանը, խմբագիրներ Հակոբ Քյոսեյանը եւ Վազգեն Համբարձումյանը ուսանողների ու սարկավագների ուշադրությանը հանձնեցին երկու տասնյակից ավելի թեմաներ /ծիսագիտական, մեկնողական, քարոզխոսական/ առաջարկելով ընտրել իրենց համար առավել հետաքրքրական ու հոգեհարազատ ուղղությունը եւ համապատասխան ուսումնասիրություններ կատարել: Երիտասարդների գործակցության առաջարկով դիմեց նաեւ «Քրիստոնեայ Հայաստան» թերթի գլխավոր խմբագիր Կարեն Մաթեւոսյանը:

Այնուհետեւ տեղի ունեցավ մտքերի փոխանակություն, գործնական քննարկում:

ՔԴՔԿ լրատվական ծառայություն

ԿՐՈՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐ ԿՈՏԱՅՔԻ ԹԵՄՈՒՄ

«Մենք հայրենիքում այսօր պետք է մարդուն վերականգնենք հայաշիտ իր դիմագծի մեջ»,- Վեհափառ Հայրապետի հեռուստաելույթի այս խոսքին նախորդել է այդ մեծ նպատակի իրականացման գործում հիմնարար քայլը՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնի ստեղծումը: Դեռեւս երկու տարին չբոլորած ՔԴՔԿ-ի գործունեությունն արդեն ակնհայտ է: Կոտայքի թեմը, որն իր մեջ ներառնում է նախկին Հրազդանի, Աբովյանի եւ Նաիրիի շրջանները, ապրում է օրեցօր աշխուժացող հոգեւոր կյանքով՝ թեմի առաջնորդ Առաքել եպս. Քարամյանի եռանդուն ջանքերի շնորհիվ:

Մեր քրիստոնեական դարձի 1700-ամյակի նախաշեմին, երբ Հայաստան աշխարհում Հայ Եկեղեցին մի յուրօրինակ վերածնունդ է ապրում՝ մի նորօրյա քրիստոնեական դարձ՝ այս անգամ խորհրդային պարտադրված աստվածուրացությունից, առավել քան կարեւորվում է քրիստոնեական քարոզչության ծավալումը: Այդ նպատակով սեպտեմբերի 26-ին Կոտայքի մարզպետարանում մարզի կրթօջախների ղեկավարների եւ մանկավարժների մասնակցությամբ կայացավ մարզի հանրակրթական հաստատություններում կրոնի դասավանդման խորհրդատվական ժողով:

Խորհրդաժողովը բացվեց թեմի առաջնորդ Առաքել եպս. Քարամյանի օրհնությամբ եւ բարեմաղթանքով: Նա կարեւորեց Կոտայքի թեմում կատարվելիք քարոզչական աշխատանքները: Ներկաներին ողջունեց փոխմարզպետ Քոչար Մանուկյանը:

Դասընթացների կազմակերպման ընթացակարգի մասին խոսեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ՔԴՔԿ-ի փոխտնօրեն Տ. Զարեհ աբեղա Կաբաղյանը: Նա ընթերցեց հայտարարություն այն մասին, որ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ՔԴՔԿ-ն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Ա Հայրապետի օրհնությամբ եւ Կոտայքի թեմի բարեխնամ առաջնորդի նախաձեռնությամբ Հրազդան եւ Աբովյան քաղաքներում երկու եւ կես տարի տեւողությամբ բացվում է քրիստոնեական կրոն դասավանդող ուսուցիչների պատրաստման լսարան, որին մասնակցելու են մարզի բոլոր բնակավայրերի կրթական հաստատությունների մանկավարժներ, բարձրագույն կրթությամբ քաղաքացիներ եւ ուսանողներ: Աբովյանի շրջակա բնակավայրերի քաղաքացիների ուսուցումը կատարվելու է Աբովյան քաղաքում, իսկ Հրազդանին մերձակա բնակավայրերինը՝ Հրազդան քաղաքում:

Դասընթացներին մասնակցող դիմորդների առաջին հանդիպումը կայանալու է Աբովյանում՝ հոկտեմբերի 28-ին, իսկ Հրազդանում՝ հոկտեմբերի 25-ին:

Անժել ՂԼԵՋՅԱՆ

ԳԵՒՈՐԳ ԴԵՒՐԻԿՅԱՆ-60
ՀԱՎԱՏԻ ՈՒ ԿԱՐՈՏԻ ԵՐԳԵՐ

Գրահրատարակչության անգերագնահատելի գործը Հայաստանում առայժմ մեծավ մասամբ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինն է իրականացնում: Եւ ամեն անգամ՝ հերթական արժեքավոր հրատարակությունը ձեռքդ վերցնելիս, խորին ակնածանք ես տածում այն մարդկանց նկատմամբ, ովքեր բաց են պահում մեր հոգու ու մտքի ակունքը. թեեւ վարար գետի պես լիահուն չէ մեր գրական կյանքը, բայց հույսը մեծ է, երբ ցամաք չէ այդ ակունքը:

1997-ին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Առաջինի հրամանով լույս տեսած բազմաթիվ գործերի շարքում է Գեւորգ Դեւրիկյանի պատմվածքների ժողովածուն:

Դեռեւս 1996-ին էր հեղինակը կաթողիկոսին ներկայացրել այն՝ հրատարակության ակնկալիքով: Սակայն անակնկալ, անժամանակ մահը ճանաչված ու գնահատված գրողին թույլ չտվեց հարազատների ու սիրելիների հետ վայելելու ծննդյան՝ այս տարի լրացող 60-ամյակը, նաեւ վաստակի բերկրանքը՝ «Պատմվածքներ» ժողովածուն տպագրված տեսնելու: Եւ ահա այն լույս է տեսնում ի հիշատակ բազմամյա

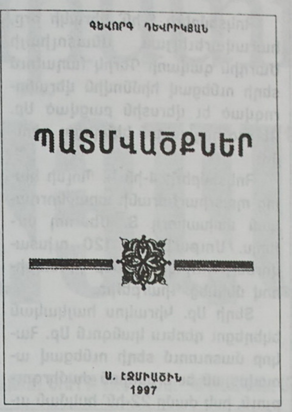

գրական գործունեության:

Այս գրքի «Խոսք շնորհակալության» առաջաբանում հրատարակության համար իր որդիական խորին ու սրտալից երախտագիտությունն է հայտնում Վեհափառ Հորը արձակագրի որդին՝ «Էջմիածին» ամսագրի փոխխմբագիր Վարդան Դեւրիկյանը՝ նաեւ գնահատելով ստեղծագործող հոր վերջին ժողովածուն. «Գրքում զետեղված պատմվածքները թեեւ նվիրված են մեր ժողովրդի պատմության տարբեր ժամանակահատվածներին եւ իրադարձություններին՝ ունենալով թեմատիկ լայն ընդգրկում՝ Աբգար թագավորից մինչեւ մերօրյա հայոց նոր ազատամարտը, սակայն ներքին մի ընդհանրությամբ իրար են կապվում, որովհետեւ բոլորն էլ նվիրված են հանուն հոգեւոր ինքնության եւ ազգային ազատ ու հպարտ լինելիության մեր ժողովրդի մղած դարավոր մաքառմանը»:

Հայրենի հողի կարոտի եւ ուժի թեմաները պատմական տարբեր գործերում յուրօրինակ դրսեւորումներ են գտել: «Հավատի զորությունը» պատմվածքում Գեւորգ Դեւրիկյանը, սկսելով պատմիչների երկերից, Աբգար թագավորի վարքն է հյուսում՝ ազատության, անկախության, հայրենիքի, հայրենասիրության նրա ըմբռնումը պատումի ձեւով ներկայացնելով: Հայոց Աբգար թագավորը իրեն շատ հավանած ու մոտը պահել ցանկացող Հռոմի կայսրին կարողանում է համոզել, թե ինչպես է հայրենիքի կա-

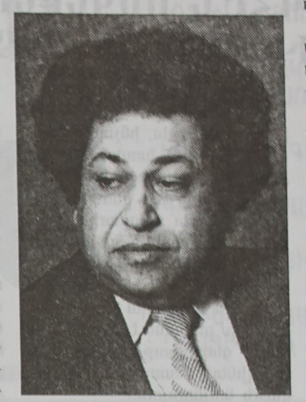

րոտը կանչում: Ընդունված էր, որ թագավորները ու մեծատոհմիկները նույնպես մասնակցեին կրկեսային ներկայացումներին՝ իրենց ուժն ու հմտությունը ցուցադրելու: Աբգար թագավորը գազաններ է որսում եւ որին որ հողից որսացել էր, այդ հողից էլ հետն է բերում: Ասպարեզում շաղ է տալիս տարբեր տեղերից բերված հողը, եւ երբ գազաններին ասպարեզ են թողնում, անպաշտպան հակառակորդի վրա հարձակվելու փոխարեն ամեն մեկը գնում նստում է իր կարոտած հողի վրա...

Պատմվածքն ավարտվում է իր անբուժելի հիվանդությունը դարմանելու խնդրանքով Փրկչին Հայոց թագավորի գրած ու պատասխան նամակների պատումով, որն ընդհանրացված է նաեւ վերնագրով՝ «Հավատի զորությունը»:

Այսպես՝ պատմիչների երկերից դրվագներ, եկեղեցիների վիմական արձանագրություններ, ձեռագրերի հիշատակարաններ, հայրենիքի տողեր են առանցք հանդիսացել «Վերջին խոսքեր», «Մարեն», «Մասյանը փրկության» եւ մյուս պատմվածքների համար: Եւ հետաքրքրականն այն է, որ թե՛ պատմական, թե՛ ժամանակակից կյանքը պատկերող գործերի նյութը ոչ թե նշանակալից ու հայտնի թեմաներն են դարձել, այլ այն աննկատը, թվացյալ աննշանը, որի խորքում, սակայն, նրբատես գրողը մարդկային ապրում է զգացել, լուսավոր խորհուրդ նշմարել ու այն բազմապատկելով՝ ընծայել մեզ՝ ընթերցողներիս:

Նանե ՆՈՒԱՐԴ

«ԼԱԶԱՐՅԱՆ ԱՎԵՏԱՐԱՆ»
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՀՆԱԳՈՒՅՆ ԹՎԱԿԻՐ ՄԱՏՅԱՆԸ 1110 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

«**Գրեցաւ... Աւետարանս այս ՅԼԶ (336+551=887) թուականութեան Հայոց, ի յիշխանութեանն Աշոտի իշխանաց իշխանի...: Զգրողս սորա եւ զաշխատաւորս որ ոք ընթեռնու եւ կամ գրեսցէ յաւրինակէս, յարժանաւոր յաղաւթս ձեր յիշեսջիք**»: Այսպիսի հիշատակարանով է ավարտում իր գրած մատյանը Վարդ Վանանդացու որդի, գրիչ Սահակ Վանանդացին՝ Բագրատունյաց հարստության առաջին հայոց թագավոր Աշոտի ժամանակակիցը: Ձեռագիրը, որը հետագայում Մոսկվայի Լազարյան ճեմարանում պահվելու պատճառով Լազարյան Ավետարան է կոչվել, հայ միջնադարյան ձեռագրական մշակույթի ամենանշանավոր հուշարձաններից է: Պատահական չէ, որ դեռ 1899թ. Լազարյան ճեմարանի նախաձեռնությամբ Սահակ Վանանդացու մատյանը հայերեն ձեռագրերի մեջ առաջինն արժանացավ լուսատիպ նմանահանությամբ ամբողջովին հրատարակվելու պատվին: Նույն կերպ հրատարակված երկրորդ ձեռագիրը 989թ. Էջմիածնի փղոսկրյա կազմով Ավետարանն է, երրորդը՝ հայերեն հնագույն թղթյա ձեռագիրը՝ 981թ. (հայոց դարձի 1700-ամյակի կապակցությամբ Էջմիածնի Ավետարանն ունենալու է նոր հրատարակություն Վիեննայում, իսկ Երեւանում հրատարակվելու է Վեհափառի Ավետարանը):

Լազարյան Ավետարանը (ՄՄ., թիվ 6200) Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում պահվող հայերեն թվակիր ամենահին ձեռագիրն է: Ճիշտ է, այստեղ ավելի վաղ ստեղծված ձեռագրեր ու պատառիկներ կան (ինչպիսին է, օրինակ, «Վեհամոր Ավետարանը»), սակայն դրանց գոյության թվականները (հիշատակարանները) չեն պահպանվել: Հայերեն թվագիր ձեռագրերի մեջ վաղեմությամբ Լազարյան Ավետարանին գերազանցում է միայն Վենետիկի Մխիթարյանների մոտ պահվող Մլքե թագուհու Ավետարանը, որի կազմման մասին վկայող հիշատակարանը 862 թվականից է:

Սահակ Վանանդացու մատյանը նաեւ Մատենադարանի հնագույն ամբողջական ձեռագիրն է, որը մանրանկարներ ունի (թեեւ նկարազարդումը թերի է ձեռագրի առաջին պրակի թերթերի մեծ մասի կորուստի պատճառով): Լազարյան Ավետարանը հնագրության, ինչպես եւ բնագրի քննական ուսումնասիրության տեսակետից բացառիկ արժեք է ներկայացնում:

Ձեռագիրն ունի 299 մագաղաթյա թերթ, գրված է երկաթագրով՝ երկսյուն գրությամբ: Ուշագրավ է, որ բնագրում եւ համաբարբառներում երկաթագրի հետ մեկտեղ գործածված են բոլորգրով ու շղագրով գրված բազմաթիվ տառեր: Սա մի կարեւոր կռվան է՝ հաստատելու համար, որ բոլորգիր գրատեսակը հնագույն ծագում ունի եւ ստեղծվել է հենց Մեսրոպ Մաշտոցի կողմից: Այդ են վկայում նաեւ վիմագրական նյութերի նորագույն ուսումնասիրությունները:

Լազարյան Ավետարանի առաջին պրակից պահպանված երկու թերթերի վրա նկարված են չորս խորաններ, որոնցից երեքը պարունակում են Եվսեբիոսի նամակը, իսկ մեկը համաբարբառի առաջին խորանն է: Նկարների հեղինակը գրիչ Սահակն է: Վերջինիս պատկերած խորանները կառուցվածքային եւ գունային առումով պարզ են, սակայն մոնումենտալ:

Մշակույթի եւ արվեստի ամեն մի հուշարձան նախ եւ առաջ իր ժամանակի ծնունդն է: Ինչո՞վ է բնութագրվում Լազարյան Ավետարանի ստեղծման ժամանակը: Անտարակույս, Հայաստանի քաղաքական վերելքով: 457 տարի պետականությունից զրկված ժողովուրդը հերոսական ջանքերի գնով վերականգնել էր հայրենի երկրի անկախությունը: Պատմիչ Թովմա Արծրունու վկայությամբ Աշոտ Բագրատունու որդի Շապուհը, արաբ ոստիկան Ահմադին Միջագետքի սահմանը հասցնելով, նրան ուղարկում է «այնտեղ, որտեղից եկել էր»: Այս եւ նման իրադարձությունների մթնոլորտում է աշխատել Սահակ Վանանդացին, եւ բնականաբար, նրա հիշատակարանը չի աղարտված օտար իշխողների անուններով, այլ կարծես ձոն լինի նորոգված պետականությանը. «Գրեցաւ... ի հայրապետութեանն Գէորգայ Հայոց կաթողիկոսի, եւ յիշխանութեանն Աշոտի իշխանաց իշխանի, եւ ի տէրութեանն Սմբատայ Բագրատունւոյ»:

Գրչությունից հետո ի՞նչ ճանապարհ է անցել Լազարյան Ավետարանը: Այս մասին ձեռագրի հետագա հիշատակարանները սակավ տեղեկություններ են պահպանել: Հիշատակարաններից մեկը խիստ հետաքրքրական բովանդակություն ունի: Այն վկայում է մարդկանց երկու խմբի սիրո եւ եղբայրության ուխտի մասին. «...եղբարք եմք իրերաց, եւ կեանքն եւ մահն լինի ի մենջ, եւ Աստուած խաղաղութիւն պահէ զեղբայրութիւնս»: Ավետարանով հաստատված ուխտի նպատակն էր ապրել եղբայրաբար, խաղաղությամբ, մեկի կյանքն ու մահը պետք է կյանք ու մահ լիներ մյուսի համար: Այս հիշատակարանի շնորհիվ հետագայում ձեռագիրը կոչվել է նաեւ «Սուրբ ուխտի Ավետարան»:

Այսօր դժվար է պատկերացնել հայ մշակույթի գանձարանն առանց այն բարեգործների, ովքեր նպաստել են համազգային արժեքների փրկության, պահպանության գործին: Այդպիսիներից մեկն էր թեոդոսիացի հայ վաճառական Խաչունկյանը, որը հնամյա մատյանը Լազարյան ճեմարանին է նվիրել 1847թ.: 1925-ին ձեռագիրը տեղափոխվել է Էջմիածնի մատենադարան: Իսկ այժմ պահվում է մաշտոցյան Մատենադարանում որպես նրա ձեռագրական ամենաթանկագին գանձերից մեկը:

Կարեն ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔ՝ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՄԲ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում լույս տեսավ երկու նոր գիրք՝ Ռուբեն Սեւակի «Երկերը» եւ Պիոն Հակոբյանի «Խաչատուր Աբովյանի կենսագրության առեղծվածները»:

Հայաստանում Ռ. Սեւակի /Ռուբեն Չիլինկիրյան/ գրքերի մի քանի հրատարակություններ արդեն եղել են, սակայն ինչպես գրքի նախաբանում նշում է Նորին Սրբություն Գարեգին Ա կաթողիկոսը, «այսպիսի համապարփակ տարողությամբ հատորի կարիքը զգացվում է մեր հայրենիքի գրականասեր ժողովրդի, հատկապես երիտասարդ սերնդի մոտ»: Գրքում տեղ են գտել բանաստեղծի չափածո եւ արձակ գործերը, արխիվային նյութեր:

Սա «Երկերի» երկրորդ հրատարակությունն է: Առաջին անգամ Հայաստանյայց եկեղեցու համալսարանական ուսանողների միության աշխատասիրությամբ այն լույս է տեսել Անթիլիասում 1985թ.՝ Ռ. Սեւակի ծննդյան 100 եւ մահվան 70-ամյակի, հայոց եղեռնի 70-ամյակի առթիվ: Մայր Աթոռում գրքի հրատարակումը իրականացվել է Վեհափառ Հայրապետի ցանկությամբ եւ ֆրանսահայ բարերար Հովհաննես Չիլինկիրյանի մեկենասությամբ:

Պիոն Հակոբյանի «Խաչատուր Աբովյանի կենսագրության առեղծվածները», որը տպագրվել է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հովանավորությամբ, հեղինակի 25 տարիների աշխատանքի արդյունքն է, որը լուսաբանում է հայ մեծ լուսավորչի ստեղծագործության եւ կյանքի մութ էջերը: Աբովյանագիտական տարբեր հոդվածներում հեղինակը ճշտում է Աբովյանի ծննդյան թվականը, փորձում բացահայտել մահվան առեղծվածը, հասարակական-քաղաքական, մասնավորապես ռուսական կողմնորոշման ակունքները եւ այլն: Հեղինակն անդրադառնում է նաեւ Աբովյան-Պուշկին մտացածին հարաբերությունների պարզաբանմանը: Գրքում առաջին անգամ հրապարակվել են Աբովյանի նախկինում անտեսված կամ կորած ստեղծագործությունների ամբողջական բնագրերը:

«Խաչատուր Աբովյանի կենսագրության առեղծվածները» գիրքը, հեղինակի հավաստմամբ, կունենա իր շարունակությունը:

ՄԱՄԼՈ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՄԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՑ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԿՐՈՆԸ

Երեւանի «Փյունիկ» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Սհարոն Կայայանի «Իսլամի իմացություն» գիրքը /թարգմանություն ֆրանսերենից/: Նախաբանում հեղինակը գրում է. «Լինելով ծագումով հայ, քրիստոնյա եւ 20-րդ դարի առաջին եղեռնի գաղթականի որդի, եղեռն, որն իրագործվել էր օսմանյան թուրքերի կողմից 1915-22թթ.՝ շատ լավ գիտակցում եմ, որ այս շրջանում հայ բնակչության նկատմամբ կատարած ոճիրն ամենից առաջ պետք է կապել Փրկչի՝ Հիսուսի հավատքի հետ. հավատք, որն սկսած 301-ից համարվում է նրանց պետական կրոնը, եւ անուն, որը հայերը առաջինն ընդունեցին: Փաստորեն, հայերը չդավաճանեցին Աստծո Որդու հավատքը, վճարեցին իրենց կյանքով՝ հնձվելով թուրքական յաթաղանից: Անցյալի օսմանյան թուրքերի նման Ադրբեջանի թուրք ազերիներն այսօր էլ հայերին գյավուրներ՝ անհավատներ են անվանում: Սրանք անցյալի իրենց ազգակիցների նման նույն մոլեռանդությամբ եւ սպանիչ բռնությամբ շարունակում են նորից հայերին մահվան դատապարտել»:

Անդրադառնալով բուն գործին՝ նա գրում է. «Սա իսլամի կատարյալ ուսումնասիրում չէ: Ջանացել ենք ընթերցողի հետ կիսել միաստվածային կրոնին վերաբերող էական փաստերի իմացությունը: Այս էջերը կատարյալ ուսումնասիրություն կամ գիտական աշխատանք չեն: Սրանք թույլատրած աղբյուրի հետազոտման արդյունք են»:

Աշխատությունն ունի 10 գլուխ, որոնցից են՝ «Արաբիան Մուհամմեդից առաջ», «Մուհամմեդ», «Մեկ աստված՝ բազմաթիվ աղանդներ», «Մուսուլմանական աստվածաբանության հիմունքները», «Իսլամի եւ քրիստոնեական հավատքի գաղափարական տարակարծությունները» եւ այլն: Ցավոք, գրքում տպագրական եւ թարգմանական բնույթի բազմաթիվ վրիպումներ կան:

Գրքում ներկայացված են նաեւ իսլամի դավանական երկու հիմնական ուղղությունները՝ «սուննի» եւ «շիա», որոնք տարածված են Հայաստանի սահմանակից երկրներում՝ Թուրքիայում եւ Իրանում: Առաջինում տիրապետում է սուննի, երկրորդում՝ շիա ուղղությունը: Ընդհանուր մահմեդական երկրներում հավատացյալների շուրջ 90 տոկոսը պատկանում է սուննի ուղղությանը:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒՄ ԵՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՅՐԵՐԸ

Ս. ՀՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆԸ ՓԱՌԱՄՈԼՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ՀՊԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա. Երբ /մարդիկ/, փաղաքշելով փառքին հետամուտ, փոխում են իրենց հավատքը, անարգում են Աստծուն, որպեսզի փառք որսան իրենց անձի համար, նրանց կործանման տանող էլ ի՞նչ առավել մեծ վնաս եւ մոլորություն կարող է լինել:

Բ. Փառք ցանկանալը անփառություն է, եւ ճշմարիս փառաւորները նրանք են, ովքեր արհամարհում են փառքը եւ այն ոչինչ են համարում ու խոտում, գործով կատարում են լոկ այն բաները, որոնք հաճելի են Աստծուն:

Գ. Ոչինչ այնպես փութով Աստվածության մարդասիրությունից չի օտարացնում եւ գեհենի կրակին մատնում, ինչպես հպարտության քռնությունը:

Դ. Թող մարդ այս չար խոսքը չասի, թե այս մեկն իմ սիրելին չէ, ազգակիցը չէ, դրացին չէ եւ ոչ էլ որեւէ ընդհանրություն կա իմ եւ նրա միջեւ. ինչպե՞ս մոտենամ նրան կամ խոսեմ նրա հետ: /Այո/, քո ազգակիցը կամ սիրելին չէ, բայց քեզ բնությամբ մարդ է /իբրեւ աղամորդի/ նույն տոհմից եւ տեսակից, եւ երկուսիդ համար մեկ Տեր կա, եւ նույն աշխարհում եք, իսկ եթե հավատով էլ կցորդ է քեզ, ապա նաեւ քո իսկ /մարմնի/ անդամն է, ուրեմն ինչ-որ՞ իսկ ցեղակցությունը կամ սիրելի լինելն է /առավել/, քան հավատքի նույնությունը:

Ե. Ճշմարտության քշնամիներն այնչափ մոլեգին գտնվեցին, որ ասացին, թե մենք Աստծուն գիտենք այնքան, որքան Ինքը գիտե Իր էությունը: Ի՞նչն է սրանից ավելի ողբալի եւ սգո /արժանի/, կամ այս ամբարտավանությունից մեծ ու դառն խելագարություն կա՞:

Զ. Ոչ թե Նա է մեզ վսարում հրամիրվածների մեծամասնչ գինից, այլ մենք մեր անձերը, որովհետեւ ինչ որ ասված էր, կատարեց Տերը. եւ հարսանիք արեց, եւ սեղան պատրաստեց, եւ հրավիրողներին առաքեց, հրավիրվածներին հավաքեց, եկածներին ընդունեց եւ ամեն ինչ նախապատրաստեց /Մատթ., ԻԲ, 2-14/: Բայց մենք այդ հարսանիքի ժամին քշնամացանք եւ հրավիրողին, եւ հրավիրվածներին վայելուչ արքությունների մեջ հանդգնելով /ներկա լինել/ աղտեղի հանդերձներով /հպարտությամբ/: Արդ, իրավացիորեն նրանց վռնդեց այնտեղից՝ ի սեր հարսանյաց պատվի, հանուն հրավիրվածների մեծարանքի:

Աղեքսանդր Ջուղայեցի, «Վկայութիւնք ի դէտս քարոզութեանց» /ընդարձակ տարբերակ՝ 1695թ./:

Քաղեց եւ աշխարհաբարի վերածեց Հակոբ ՔՅՈՍԵՅԱՆԸ

ԵՐԵՔ ԽՐԱՏ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵՐԶՆԿԱՑՈՒՑ

Ինչպես որ մարդը կազմված է գլխից ու այլ անդամներից, եւ բոլոր անդամների մեջ գլուխն է պատվականը, որովհետեւ աչքերն ու այլ զգայարանները գլխում են, ու կենդանությունը գլխից է իջնում մյուս անդամներին, նույն կերպ էլ հոգու կենդանության համար, որպես գլուխ, հավատքն է, իսկ մյուս բոլոր բարի գործերը նման են անդամներին:

Ասված, երբ որ բարիք է տալիս եւ մարդիկ մեծարանքի պատիվը չեն հասկանում ու գոհություն չեն հայտնում, Նա ետ է առնում իր տված բարիքները, ինչպես Ադամին հանեց դրախտից, հրեաներին Երուսաղեմից... Նույնն է անում նաեւ բոլոր ազգերի հետ:

Նա, որ գիտություն ունի, բայց ոչ առաքինի գործ, նման է այն մարդուն, որը մեկ աչք ունի. Նույն կերպ էլ նա, որ առաքինի գործ ունի, բայց ոչ ուսում ու գիտություն՝ նույնպես միականանի է: Եւ նա, որ ուսում ու գիտություն ունի եւ բարի գործեր է կատարում, երկու աչքով լուսավոր է եւ կատարյալ մարդ:

ԴԵՐԻԿԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՕԾՈՒՄԸ

Հոկտեմբերի 5-ին՝ կիրակի օրը, հարավարեւելյան Անատոլիայի Մարդին գավառի Դերիկ քաղաքում տեղի ունեցավ հիմնովին վերանորոգված եւ վերստին բացված Սբ. Գեւորգ հայկական եկեղեցու օծումը:

Հոկտեմբերի 4-ին Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Մեսրոպ արքեպս. Մութաֆյանը 120 ուխտավորների ուղեկցությամբ ինքնաթիռով մեկնեց Դիարբեքիր:

Տեղի Սբ. Կիրակոս հայկական եկեղեցու դռնեւս կանգուն Սբ. Հակոբ մատուռում տեղի ունեցավ առավոտյան եւ երեկոյան ժամերգություն, իսկ ժամը 22-ին՝ հսկման արարողություն: Ուխտավորներն այցելեցին նաեւ Դիարբեքիրի հայկական գերեզմանատուն, սիրիական Սբ. Մարիամ Աստվածածին Ուղղափառ եկեղեցի:

Հաջորդ օրը՝ հոկտեմբերի 5-ին, առավոտյան ուխտավորներն ավտոբուսով մեկնեցին Դերիկ, որտեղ Տ. Մեսրոպ արքեպս. Մութաֆյանը կատարեց վերանորոգված Սբ. Գեւորգ հայկական եկեղեցու Դռնբացէքի արարողությունը, ապա օծեց եկեղեցու Ավագ խորանը: Այնուհետեւ Տ. Եղիշե ծ. վրդ. Ուչկունյանը մատուցեց Սբ. Պատարագ:

Դերիկի քաղաքագլուխը եւ երկու քուրդ ցեղի այցելեցին եկեղեցի՝ ողջունելու եւ շնորհավորելու սրբազան հորը: Նրանք հույս հայտնեցին, որ այս ուխտագնացությունը Դերիկ կդառնա ամենամյա ավանդական իրադարձություն:

Սբ. Գեւորգ եկեղեցին արդեն երրորդ հայկական եկեղեցին է Անատոլիայում, որը հիմնովին վերանորոգվելուց հետո բացվել է Տ. Մեսրոպ արքեպս. Մութաֆյանի ջանքերով:

Անգլերենից թարգմանեց Լարիսա Նավասարդյանը

ՇԱՐԺԱՅՈՒՄ ԿԱՌՈՒՑՎՈՒՄ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ԴՊՐՈՑ

Վերջին շրջանում Հայաստանի՝ արաբական երկրների հետ ունեցած բազմաթիվ կապերի գործում ուղղություններից մեկն է դարձել Արաբական Միացյալ Ամիրայություններ, կամ ինչպես մեզանում ժողովուրդն է այն կոչում տեղի քաղաքներից մեկի անունով՝ Դուբայը: Տեղի հայկական համայնքը, որը մեծաթիվ չէ (շուրջ երկուս ու կես հազար), տեղավորված է Դուբայ եւ Շարժա հարեւան քաղաքներում:

Լիբանանում լույս տեսնող

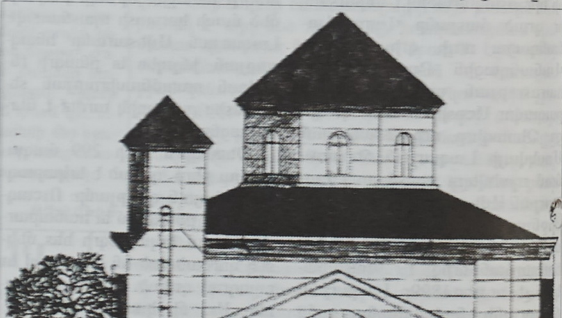

Պետրոս Ասլանյանը, Հայկազ Թահմազյանը, Հարություն Հոհաննիսյանը, Զարեհ Թութունջյանը եւ եւս 12 հոգի, որոնք հաստատել են անհրաժեշտ հիմնադիր գումար, որը տարբերաբար լրացվում է համայնքի կազմակերպած բարեգործական ձեռնարկների շնորհիվ (շինարարությունն իրականացվում է 1550 քառ. մ տարածքի վրա): Այժմ Շարժայում գործում է հայկական միօրյա դպրոց՝ 107 աշակերտով, երիտասարդաց տունը հա-

«Նայիրի» թերթից տեղեկանում ենք, որ Շարժայում տեղի Ազգային վարչության նախաձեռնությամբ (ատենապետ՝ Վարուժան Ներկիզյան, փոխատենապետ՝ Հրայր Սողոմոնյան) սկսվել է հայկական եկեղեցու, համայնքային կենտրոնի եւ դպրոցի կառուցումը: Կառույցների կնքահայր-բարերարներն են

մախմբում է 120 հոգու, գործում է ֆուտբոլային թիմ: 9 անդամից բաղկացած Ազգային վարչությանը կից գործում է կանանց հանձնախումբը: Դատելով «Նայիրի» թերթի հրապարակումից՝ Դուբայ-Շարժայի հայկական համայնքն ապրում է աշխույժ մշակութային կյանքով:

ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ

ԽԱՉԲԱՌ

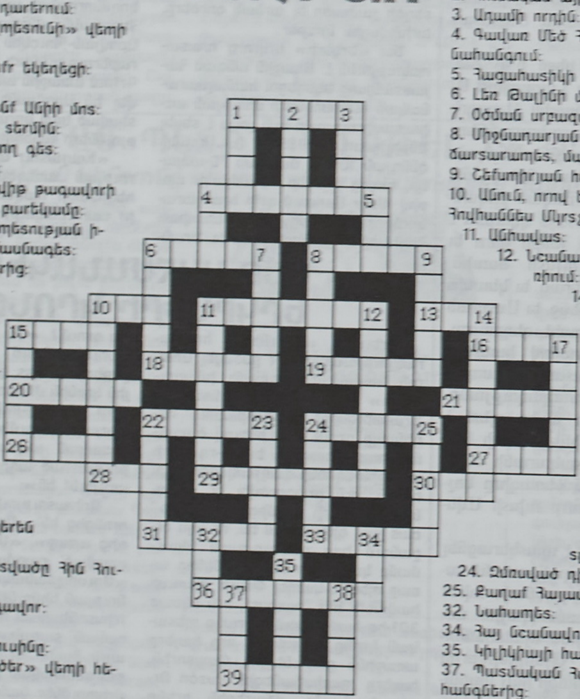

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ
1. Լեհաստանի ամենաերկար գետը:
4. Հայոց կաթողիկոսական աթոռանիստ 12-13-րդ դարերում:
6. «Գեւորգ Մարզպետունի» վեպի հերոսներից:
8. Վկայարան, փոքր եկեղեցի:
10. Խոշոր ձուկ:
11. Նշանավոր վանք Անիի մոտ:
13. Շախմատային տերմին:
15. Սեւանը սնուցող գետ:
16. Ազնիվ մետաղ:
18. Մարգարե, Դավիթ թագավորի խորհրդականն ու բարեկամը:
19. Հայ ճարտարապետության իտալացի հայտնի մասնագետ:
20. Դրախտի գետերից:
21. Թագավորաշեն անառիկ ամրոց Հայաստանում:
22. Կարգ, չափանիշ:
24. Կիսալուսին:
26. Գյուղ Արեւմտյան Հայաստանի Խարբերդի վիլայեթում:
27. Բեյրութում հրատարակվող հայերեն ամսագիր:
28. Գիտության աստվածը Հին Հունաստանում:
29. Իմաստուն թագավոր:
30. Այծամարդ:
31. Շամիրամի ամուսինը:
33. Րաֆֆու «Կայծեր» վեպի հերոսներից:
36. ՄԱԿ-ի մշակութային կազմակերպություն:
39. Իսրայելի հին անուններից:

ՈՒՂՂԱՀԱՅԱՑ
1. Չկների խումբ:
2. Հունական այբուբենի տառ:
3. Արամի որդին:
4. Գավառ Մեծ Հայքի Պարսկահայք նահանգում:
5. Հացահատիկի դաշտ:
6. Լեռ Թալինի մոտ:
7. Օծման սրբազան յուղ:
8. Միջնադարյան քանդակագործ, ճարտարապետ, մանրանկարիչ:
9. Շեքսպիրյան հայտնի հերոս:
10. Անուն, որով երբեմն կոչում են Հովհաննես Մկրտչին:
11. Անհավատ:
12. Նշանավոր վանք Լոռիում:
14. Կրոնածիսական ծողովածու:
15. Գյուղ, որտեղ գտնվում է Մոմիկի կառուցած եկեղեցիներից մեկը:
17. Տրոյայի երկրորդ անվանումը:
22. Մեծ մոմ:
23. Աշխարհի ամենաերկար գետը:
24. Զմռսված դիակ:
25. Քաղաք Հայաստանում:
32. Նահապետ:
34. Հայ նշանավոր պատմաբան:
35. Կիլիկիայի հայոց թագուհի:
37. Պատմական Հայաստանի նահանգներից:
38. Կինոփառատոների կազմակերպման քաղաք:

Կազմեց Անի ՄԱԹԵՒՈՍՅԱՆԸ

ՆԱԽՈՐԴ ՀԱՄԱՐԻ ԽԱՉԲԱՌԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

ՀՈՐԻԶՈՆԱԿԱՆ

1. Մակար: 3. Բագին: 8. Դիմախաղ: 9. Մաստարա: 11. Մարտանկարչություն: 12. Կարմրավոր: 17. Բառարանագրություն: 20. Դերանուն: 21. Տապանակ: 22. Լոկոն: 23. Անցիկ:

ՈՒՂՂԱՀԱՅԱՑ

1. Մեղալ: 2. Կոմիտաս: 4. Գնարբուկ: 5. Նուարդ: 6. Բազդան: 7. Կարկուտ: 10. Կամարաշար: 13. Ղազարիկ: 14. Արամուս: 15. Շուրջառ: 16. Կուսանոց: 18. Մողով: 19. Մակակ:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն Մաթեւոսյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ քաղաք Վաղարշապատ, Ս. Գայանե եկեղեցի, Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոն
հեռախոս՝ (8+259) 56780, Երեւանում՝ 563902
Տպագրվում է «Սարգիս Խաչենց» հրատարակչության տպարանում, Երեւան, Հանրապետության հրապարակ, Հայաստանի Ազգային պատկերասրահ, հեռախոս 582703
Ստորագրված է տպագրության 14. 10. 97
Տպաքանակը՝ 1500
Գինը՝ 50 դրամ: